



การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมผิตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
Phi Ta Khon Culture Engagement, Dansai, Loei Province



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี เสนอภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิศาสตร์

พฤศจิกายน 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ และหัวหน้าภาควิชา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร



.....
(รองศาสตราจารย์ พัฒนา ราชวงศ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา



.....
(รองศาสตราจารย์ พัฒนา ราชวงศ์)
ประธานบริหารหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์



.....
(รองศาสตราจารย์ พัฒนา ราชวงศ์)
หัวหน้าภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ฉบับนี้ จะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วย หากขาดความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลายๆ บุคคลที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นเป็นอย่างสูงในความกรุณาของรองศาสตราจารย์พัฒนา ราชวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่า ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่มีประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ พร้อมทั้งให้ความเอาใจใส่ ตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

ขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้คำแนะนำในการจัดทำระบบและถ่ายทอดความรู้วิทยาการอันมีคุณค่ายิ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและด้านการดำเนินชีวิตของผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่ได้ให้คำแนะนำ ความอนุเคราะห์ ในการลงพื้นที่เก็บแบบ สัมภาษณ์และกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ขอบพระคุณประชาชนอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่ได้สละเวลาและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในตอบแบบสัมภาษณ์ และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีผีตาโขน

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่ให้คำปรึกษา และช่วยให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดามารดาตลอดจนครอบครัว ที่คอยให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกเรื่อง หากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยจึงขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ณัฐวัฒน์ จันทะรักษ์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

เรื่อง	การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมฟุตบอล อําเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
ผู้วิจัย	ณัฐวัฒน์ จันทร์รักษ์
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ พัฒนา ราชวงศ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ วท.บ. สาขาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 2562
คำสำคัญ	ฟุตบอล วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน

บทคัดย่อ

การศึกษาการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมฟุตบอล อําเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คือ 1) เพื่อสำรวจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นฟุตบอล 2) เพื่อศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมต่างๆ ในงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นฟุตบอล โดยใช้เครื่องมือแบบในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 8 กลุ่ม นำผลการสัมภาษณ์ การสนทนาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ แล้วนำมาเรียบเรียงประเด็นสำคัญ ผลวิจัยพบว่า การเล่นฟุตบอลปรากฏอยู่ในงานประเพณีบุญหลวง ซึ่งจัดอยู่ในเดือน 7 ของทุกปีในอําเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในงานตามสถานที่ (place) และเวลา (time) ต่างๆ โดยสามารถจำแนกกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นฟุตบอล จากจุดประสงค์การเล่น 3 อย่าง คือ พิธีกรรม ประเพณี การเล่น นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการ จัดงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นฟุตบอล โดยสามารถแบ่งการมีส่วนร่วมได้เป็น 5 วัน คือ วันที่ 1 วันก่อนงาน วันที่ 2 วันโฮม วันที่ 3 วันแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง วันที่ 4 วันฟังเทศน์ และวันที่ 5 หลังวันงาน ทำให้ทราบปัจจัยสำคัญที่มีผลเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงต่อผู้มีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 8 กลุ่ม แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1) ผู้มีส่วนร่วมร่วมได้ส่วนเสียในการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) กิจกรรมการมีส่วนร่วม 3) ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม 4) ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ภายในงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นฟุตบอล

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

Title Phi Ta Khon Culture Engagement, Dansai, Loei Province
Authors Nattawat Jantarak
Advisor Pathana Rachavong, Associated Professor.
Academic paper Thesis B.S. in Geography , Naresuan University, 2019
Keywords Phi Ta Khon , Culture, Public Participation

ABSTRACT

The study of participation the Phi Ta Kon festival, the Dansai Ghost Festival is always attended in July at Amphoe DanSai, Loei province, have the two objectives: Firstly to scrutinize the main and other activities in this festival, and secondly to study of participation in the festival by interviewing the eight groups of samples, collecting the data to analyze in the quanlitative processes, and conclude into the main issue. This process can classify into the critical three objectives such as ritual, tradition, and amusement. Furthermore, the participants attending Phi Ta Kon classify the days of the festival by five days: the day before the festival, Organization festival day, Parade day, Sermon day, and the day after festival. These shows the main factors, which are main four points, of this festival participation's outcomes connected to the eight group of samples: the participants in the festival, the activity in the festival, the advantages from the festival, and problems in the festival.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

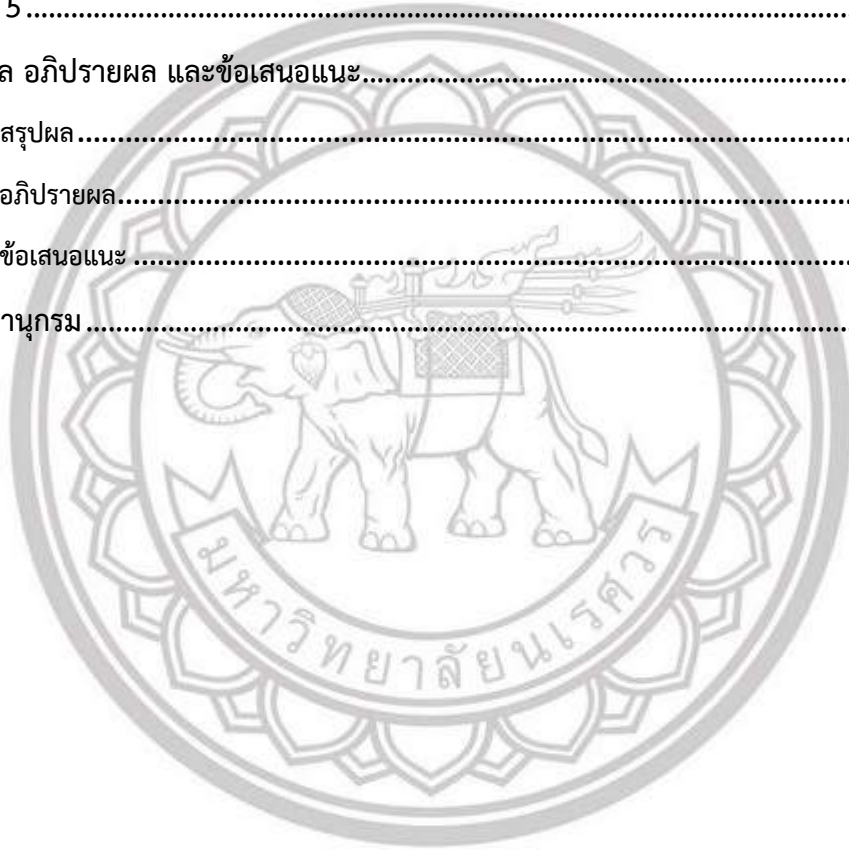
Copyright by Naresuan University

All rights reserved

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	4
บทที่ 2	5
แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอด่านซ้าย	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	9
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	11
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ	18
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผีตาโขน	23
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3	29
ระเบียบวิธีวิจัย	29
3.1 กลุ่มประชากรศึกษา	29
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล	30
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	31
บทที่ 4	32
ผลการวิจัย	32
4.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน	32

4.2 กิจกรรมการมีส่วนร่วมภายในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน	42
4.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม.....	67
4.4 ปัญหาและอุปสรรค.....	69
บทที่ 5.....	72
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	72
5.1 สรุปผล.....	72
5.2 อภิปรายผล.....	73
5.3 ข้อเสนอแนะ	75
บรรณานุกรม.....	77



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
ตาราง 2.1 ตารางแสดงการแบ่งเขตการปกครอง อำเภอต่างชาย	7
ตาราง 2.2 ตารางแสดงการการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอต่างชาย	7
ตาราง 3.1 ตารางแสดงกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์.....	29
ตาราง 5.1 ตารางแสดงระดับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในแต่ละด้านของงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน.....	68
ตาราง 5.2 ตารางแสดงระดับผู้ที่ได้รับปัญหาและอุปสรรค ของงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน.....	70



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บัญชีภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพ 1.1 แผนที่แสดงเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย.....	2
ภาพ 1.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
ภาพ 3.1 แสดงกรอบความคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	31
ภาพ 4.1 เจ้าพ่อกวาน ดร.ถาวร เชื้อบุญมี.....	34
ภาพ 4.2 เจ้าแม่นางเทียม.....	35
ภาพ 4.3 งานแถลงข่าวงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน.....	36
ภาพ 4.4 การรวมกลุ่มทำหน้ากากผีตาโขน.....	37
ภาพ 4.5 แสดงผีตาโขนใหญ่มีการละเล่นตั้งแต่อดีต.....	38
ภาพ 4.6 วัดโพนชัย ซึ่งภายในเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานผีตาโขน.....	39
ภาพ 4.7 รถแห่ขบวนของเทศบาลตำบลด่านซ้าย.....	40
ภาพ 4.8 ขบวนแห่ของสถานศึกษาในอำเภอด่านซ้าย.....	41
ภาพ 4.9 การร่วมงานของบริษัทแเอเชีย.....	42
ภาพ 4.10 การตกแต่งศาลา เตรียมสถานที่ในวันพืงเทศน์.....	43
ภาพ 4.11 พิธีเบิกพระอุปคุตบริเวณริมแม่น้ำหมัน.....	44
ภาพ 4.12 พิธีตักบาตรแด่พระสงฆ์.....	45
ภาพ 4.13 บ้านเจ้าพ่อกวาน หมู่บ้านวัฒนธรรมด่านซ้าย.....	46
ภาพ 4.14 บ้านเจ้าพ่อกวาน หมู่บ้านวัฒนธรรมด่านซ้าย.....	47
ภาพ 4.15 ขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง โดยเชิญเจ้าพ่อกวานขึ้นนั่งบนบั๊งไฟ	48
ภาพ 4.16 พิธีเบิกทึงหน้ากากผีตาโขนบริเวณท่าวังเวิน.....	48
ภาพ 4.17 แผนที่แสดงตำแหน่งพิธีกรรมและเส้นทางขบวนของเจ้าพ่อกวาน.....	49
ภาพ 4.18 การจัดเตรียมเวทีเพื่อพิธีเปิดและจัดกิจกรรม.....	50
ภาพ 4.19 การจัดเตรียมเวทีเพื่อพิธีเปิดและจัดกิจกรรม.....	51
ภาพ 4.20 การดูแลรักษาความปลอดภัยภายในงาน.....	52
ภาพ 4.21 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของส่วนราชการ.....	53
ภาพ 4.22 การละเล่นทึงบั๊ง.....	54
ภาพ 4.23 ลักษณะผีตาโขน ที่ประกอบในขบวนองค์กรปกครองท้องถิ่น.....	55
ภาพ 4.24 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น.....	56

บัญชีภาพ(ต่อ)

ภาพ 4.25 กลุ่มผีตาโขน.....	58
ภาพ 4.26 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของคุ้มบ้าน(ผีตาโขนอิสระ).....	59
ภาพ 4.28 ผีตาโขนใหญ่ของ คุณยายประจบ หมื่นโสม.....	60
ภาพ 4.28 ขบวนแห่พระเวสสันดร โดยมีพระสงฆ์นั่งบนเสลี่ยง.....	62
ภาพ 4.29 นักเรียนและเยาวชนในท้องถิ่นแต่งกายด้วยชุดผีตาโขนเพื่อร่วมงาน	63
ภาพ 4.30 ขบวนพระเวสสันดรของโรงเรียนศรีสองรักวิทยา.....	64
ภาพ 4.31 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของศึกษา	65
ภาพ 4.32 การเข้าร่วมงานผีตาโขน ของบริษัท AIS.....	66
ภาพ 4.33 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน.....	67

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานบุญประเพณีบุญพระเวสที่อำเภอด่านซ้ายเรียกว่า “บุญหลวง” ซึ่งเป็นงานเฉพาะอำเภอด่านซ้าย คำว่า “บุญหลวง” คนพื้นเมืองเรียกว่าบุญใหญ่ ทั้งนี้เป็นงานที่จัดขึ้นกันอย่างใหญ่โตเป็นพิเศษการทำพิธี “บุญหลวง” เป็นการทำบุญโดยการนำพิธีบุญพระเวสและบุญบังไฟมารวมกัน ซึ่งประเพณีทั้งสองอย่างอยู่ในฮีตสิบสอง คือ การทำบุญตามประเพณีทั้ง 12 เดือนของแต่ละปี ซึ่งส่วนใหญ่จัดทำเหมือนชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไปคือ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม เดือนยี่ บุญคุณลาน เดือนสาม บุญข้าวจี บุญสี่ บุญพระเวส เดือนห้า ตรีขสงกรานต์ เดือนหก บุญบังไฟ เดือนเจ็ด บุญชำระ เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา เดือนสิบสอง บุญกระถิน เป็นต้น การทำบุญหลวงนี้จะนำเอาบุญพระเวสที่ทำกันเดือนมีนาคมและ “บุญบังไฟ” ที่นิยมทำกันในเดือนพฤษภาคม รวมเข้าเป็นบุญเดียวกัน แต่เลื่อนมาทำในเดือนมิถุนายนหรือเดือนกรกฎาคม บุญพระเวสสันดรเป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อฟังเทศน์เรื่องพระมาลัยหมื่น มาลัยแสน เทศน์สังกาศ และเทศน์พระเวสสันดรตามลำดับ โดยชาวบ้านเชื่อกันว่า ใครไปฟังเทศน์ดังกล่าวจบภายในหนึ่งวันจะได้กุศลแรง อาจดลบันดาลให้พบพระศรีอริยเมตไตรยในชาติหน้า ส่วนบุญบังไฟเป็นงานบุญที่เป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อ อารักข์หลักเมืองเป็นประเพณีบุญขอฝน เมื่อทำบุญนี้แล้วเชื่อว่าจะช่วยดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะทำให้พืชพันธุ์ต่างๆ ได้ผลดี ทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

การทำบุญหลวงที่วัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดของเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองด่านซ้าย เมื่อเสร็จพิธีบวงสรวงอารักข์ศาลหลักเมืองประจำอำเภอด่านซ้ายซึ่งเรียกว่า “หอหลวง” และ “หอน้อย” ประจำปีเสร็จแล้ว โดยขณะที่ทำพิธีบวงสรวงวิญญานอันศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าเมืองในอดีตที่เข้าทรง “เจ้ากวน” และจะมีรับสั่งอนุญาตให้จัดทำบุญหลวง บุญหลวงเป็นประเพณีประจำปีของวัดโพนชัย ละเว้นทำไม่ได้เพราะถ้าไม่ทำเชื่อว่าจะก่อให้เกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ เช่น ทำให้เกิดความเจ็บป่วยฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น การทำบุญหลวงในท้องที่อำเภอด่านซ้ายที่เคยปฏิบัติมาเป็นประเพณีทุกปี จะจัดทำที่วัดโพนชัย

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการศึกษา เกี่ยวกับงานงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เพื่อศึกษาว่ามีภายในงานมีกิจกรรมอะไรเกิดขึ้นบ้างจากการเข้าร่วมของประชาชน ในอำเภอด่านซ้าย รวมไปถึงศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในอำเภอด่านซ้ายว่า มีส่วนร่วมทางด้านใดบ้างในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน และการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมงานในกิจกรรมภายในงาน จนทำให้งานประเพณีผีตาโขน เป็นเทศกาลขนาดใหญ่ ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมงานเป็นจำนวนมาก รวมไปถึงการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ช่วยในการทำแผนที่เพื่ออำนวยความสะดวกเก็บข้อมูลและแสดงข้อมูลภายในงาน

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

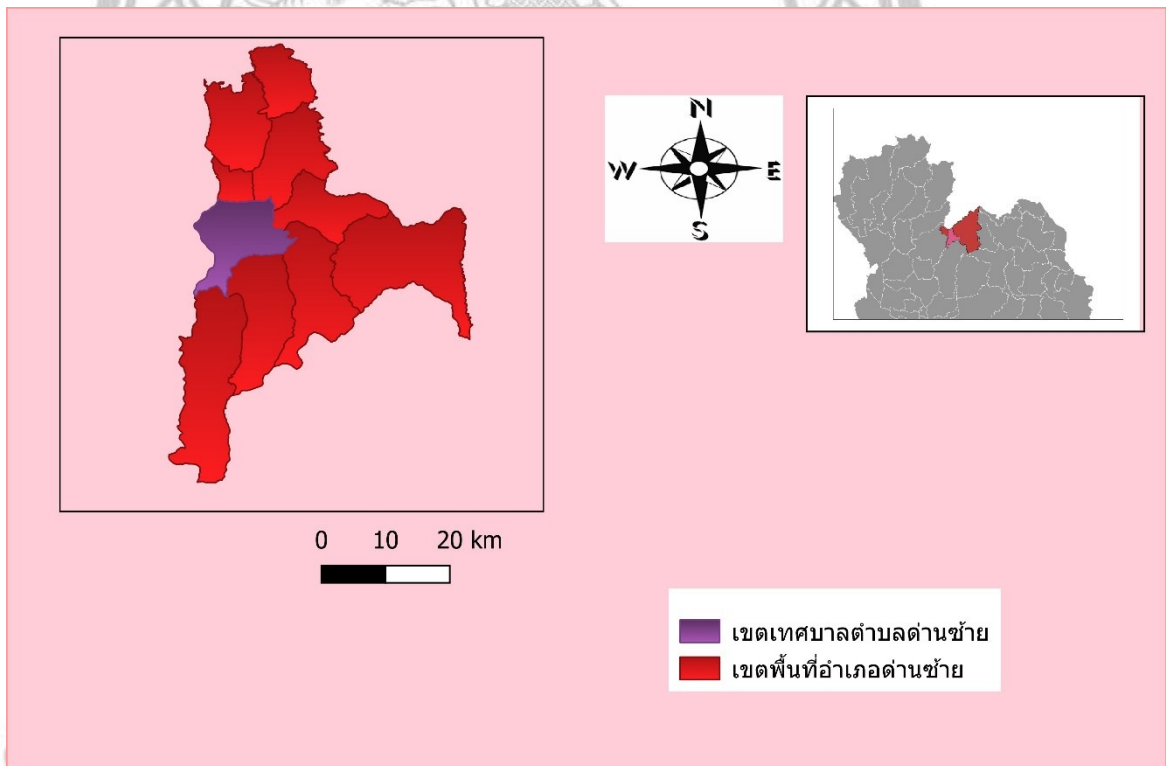
1. เพื่อสำรวจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นผีตาโขน
2. เพื่อศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ในงานบุญหลวงและการเล่นผีตาโขน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

เพื่อให้การศึกษางานด้านการมีส่วนร่วมในงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นผีตาโขนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นบริเวณในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นผีตาโขน คือ เขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย



ภาพ 1.1 แผนที่แสดงเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลการศึกษา สามารถแบ่งได้ดังนี้

หน่วยงานราชการ ประกอบด้วย ที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย เทศบาลตำบลด่านซ้าย

สถานศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนศรีสองรักวิทยา โรงเรียนอนุบาลด่านซ้าย โรงเรียนบ้านด่านซ้าย โรงเรียนบ้านโคกกาม

องค์กรปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย อบต.โคกงาม อบต.โพนสูง อบต.วังยาว
 ภาคเอกชน ประกอบด้วย ร้านเงินน้อยสัมตำ สบายดีรีสอร์ท
 กลุ่มผู้ทำผิตาโขนใหญ่ ประกอบด้วย คุณยาย ประจบ หมื่นโสม
 คุ่มบ้าน กลุ่มผิตาโขนเล็กอิสระ บ้านด่านซ้าย บ้านเหนือ บ้านเดิน บ้านนาหว้า บ้านก้างปลา
 บ้านน้ำพุ บ้านนามแม่แท่ง บ้านหนองฟ้าแลบ บ้านนาเวียง บ้านนาสีเทียน บ้านนาทุ่ม บ้านเทิงนา บ้านห้วย
 อ้อย บ้านห้วยนาสูง
 กลุ่มเจ้าพ่อกวน
 พระภิกษุวัดโพนชัย

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

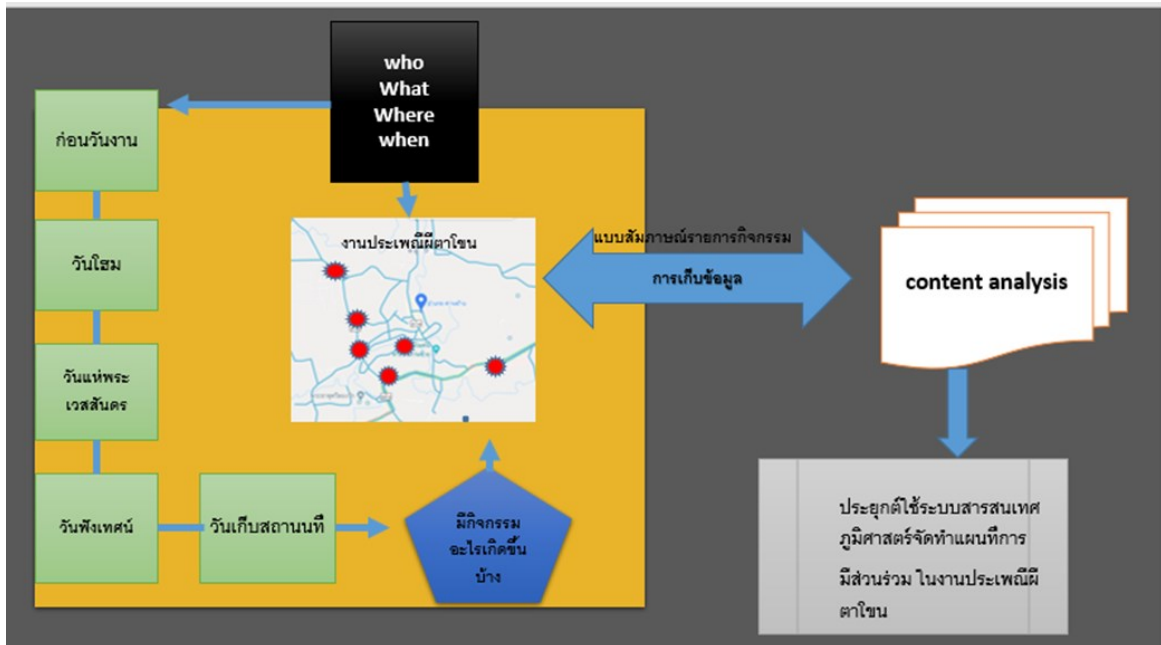
1. บุญผะเหวด หรือบุญพระเวส หมายถึง บุญพระเวสสันดร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญมหาชาติ ชาวอีสานจะนิยมจัดขึ้นในเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) เป็นบุญประจำปีในฮีตสิบสอง ดังที่ปราชญ์อีสานได้ ประพันธ์ผญา (บทกลอน) เกี่ยวกับการทำบุญในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ไว้ว่า “เถิงเมื่อเดือนสามคือยเจ้า หัวคอยบั้นข้าวจี ตกเมื่อเดือนสี่คือยจวัน้อยเทศน์มัทรี” แปลว่า เมื่อถึงเดือนสามพระภิกษุสามเณรจะรอ ชาวบ้านทำบุญข้าวจี และเมื่อถึงเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) สามเณรเทศน์กัณฑ์มัทรีในงานบุญมหาชาติ
2. ประเพณีบุญหลวง หมายถึง การรวมเอาบุญประเพณีประจำเดือนต่าง ๆ ใน “ฮีตสิบสอง” ของ ภาคอีสานอย่างน้อยสองอย่างจัดเป็นงานเดียวกัน เช่น “บุญพระเวสสันดร” ซึ่งนิยมทำในเดือนสี่ และ “บุญบั้งไฟ” ที่นิยมทำในเดือนหก มารวมจัดเป็นบุญเดียวกัน และเลื่อนมาทำในเดือนแปด
3. ประเพณีผิตาโขน หมายถึง ประเพณีที่จัดขึ้นในเขตพื้นที่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นการ นำเอางานบุญหลวงมาทำร่วมกับงานบุญบั้งไฟ โดยผู้เล่นจะต้องมีการสวมใส่หน้ากากที่ออกแบบจากวัสดุ พื้นบ้านเอง
4. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หมายถึง กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ (spatial data) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยการกำหนดข้อมูลเชิงบรรยายหรือข้อมูลคุณลักษณะ (attribute data) และสารสนเทศ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ (spatial data) เช่น ตำแหน่งบ้าน ถนน แม่น้ำ เป็นต้น ในรูปของ ตารางข้อมูล และ ฐานข้อมูล

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา



ภาพ 1.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงกิจกรรมต่างๆ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เกิดขึ้นภายในงานประเพณีบุญหลวง และการละเล่นผีตาโขน
2. สามารถประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประกอบการและอธิบาย กิจกรรม ตำแหน่ง การละเล่น การมีส่วนร่วม ที่เกิดขึ้นในงานประเพณีผีตาโขน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ได้กำหนดกรอบแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอด่านซ้าย
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี
6. แนวคิดเกี่ยวกับผีตาโขน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอด่านซ้าย

อำเภอด่านซ้ายเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเลย ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา และมีวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ก่อนสุโขทัยเป็นราชธานี ดังรายละเอียดที่ว่า ด่านซ้ายตั้งอยู่ ทางด้านซ้ายของเมืองบางยาง ซึ่งเชื่อกันว่าตั้งอยู่ในอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพ่อขุน บางกลางท้าว เจ้าเมืองบางยาง ตั้งขึ้นเป็นเมืองหน้าด่าน และเรียกเมืองนี้ว่า “เมืองด่านซ้าย” เช่นเดียวกับอีกแนวคิดหนึ่งที่ว่า ด่านซ้ายมาจากคำว่า “ด่านซ้าย” ซึ่งในสมัยโบราณมีช้างป่า อาศัยอยู่ชุกชุมมาก อยู่ระหว่างป่าภูหลวง ป่าโป่งลิงต้นป่าเขตเมืองล้านช้าง แขวงเมืองไชยบุรี ประเทศลาว คนในสมัยก่อนจึงเรียกว่า “ด่านซ้าย” และเพี้ยนมาเป็น ด่านซ้าย สำหรับคำขวัญของอำเภอด่านซ้ายคือ “ดินแดนแห่งสัจจะไมตรี ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน สถานที่สำคัญก็คือพระธาตุศรีสองรัก”

สำหรับชาวไทที่มาอยู่ที่เมืองด่านซ้ายครั้งแรกนั้น สันนิษฐานว่ามีการอพยพมาจากอาณาจักรล้านช้าง โดยมีพ่อขุนบางกลางท้าวและพ่อขุนผาเมืองเป็นหัวหน้า โดยอพยพผ่าน มาทางเมืองปากลาย แล้ววกเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านนาออก บ้านเมืองฮ่า และเมืองบ่อแต่น พ่อขุนบางกลางท้าวและพ่อขุนผาเมืองคงพาไพร่พลข้ามแม่น้ำเหือง แล้วเดินทางมาตามแม่น้ำ หมันจนถึงบริเวณที่ราบกว้างใหญ่ จึงหยุดพัก และตั้งหลักแหล่งขึ้น ณ ที่บ้านเก่า ปัจจุบันคือ หมู่บ้านในท้องที่ตำบลบ้านนาหอ อำเภอด่านซ้าย ก่อนแล้วพ่อขุนผาเมืองก็ได้ไปตั้งเมืองด่านขวาขึ้นต่อมาพ่อขุนผาเมืองคงพาไพร่พลอพยพมาจากเมืองด่านขวาไปสร้างเมืองเป็น การชั่วคราวอีกหลายแห่ง แล้วพาไพร่พลอพยพไปทางทิศใต้ต่อไปอีก ที่สุดก็ได้ไปสร้างเมืองใหม่ สุดท้ายที่เมืองราด ซึ่งเชื่อว่า คือ “เมืองศรีเทพ” ในปัจจุบัน ส่วนพ่อขุนบางกลางท้าวคงได้พาไพร่พลจากเมืองด่านซ้าย อพยพไปอยู่ที่เมือง บางยาง (ปัจจุบันคือเมืองนครไทย จังหวัดพิษณุโลก) ส่วนเมืองด่านซ้ายภายหลังพ่อขุนบางกลาง ท้าวไปแล้ว สันนิษฐานว่า คงมีการตั้งเมืองตลอดมา แต่เนื่องจากพื้นที่และภูมิ

ประเทศที่ ประกอบด้วยภูเขา และการมีพื้นที่ราบที่จำกัด คนที่อพยพเข้ามาอยู่จึงมีจำนวนน้อย เมืองที่ตั้ง จึง เป็นเมืองเล็ก

สำหรับในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีอยุธยา และพระไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุต ได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีกัน เพื่อร่วมกันป้องกันประเทศจากการรุกรานของพม่า และเพื่อเป็นสักขีพยานแห่งการทำสัญญาทางพระราชไมตรีต่อกันของทั้งสองอาณาจักรและยังเป็นเครื่องหมายของเขตแดนด้วย จึงได้ทรงโปรดให้มีการสร้างเจดีย์องค์หนึ่งขึ้น ณ โคนไม้ติดกัน ประมาณกึ่งกลางระหว่างแม่น้ำโขง กับแม่น้ำหมัน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เมืองด่านซ้าย โดยให้ชื่อเจดีย์องค์นี้ว่า “พระธาตุศรีสองรัก” โดยเริ่มก่อสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2103 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2106

อำเภอด่านซ้ายตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล 400-800 เมตร พื้นที่ประกอบด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีที่ราบระหว่างภูเขา เฉลี่ยประมาณ 20% มีทิศเหนือจดเมืองบ่อแต่น ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีลำ น้ำเหืองกั้นพรมแดน ทิศใต้ จดกับอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศตะวันออกจดเขตอำเภอ ท่าลี่ อำเภอภูเรือ และอำเภอวังสะพุง และทิศตะวันตกจดอำเภอนาแห้ว และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

สภาพภูมิอากาศ - อำเภอด่านซ้ายเป็นพื้นที่ราบสูงส่งผลให้ฤดูหนาวมีอากาศหนาวเย็นมาก ในตอนเช้ามีหมอกหนา บางปีมีเกล็ดน้ำแข็งเกาะตามใบหญ้า คล้ายหิมะ ซึ่งเรียกว่า “แม่คะนิง” ฤดูร้อน มีอากาศร้อนมากตลอดแนวของลำน้ำหมัน ส่วนเขตหุบเขาจะมีอากาศอบอุ่น อุณหภูมิ เฉลี่ย 36 องศาเซลเซียส ฤดูฝน จะตกช่วงแรกเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม เกิดจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ช่วงที่สอง ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม เกิดจากอิทธิพลของลมตีเปรสชั่น พายุโซนร้อนและไต้ฝุ่นทะเลจากจีนตอนใต้

ลักษณะภูมิประเทศ - สภาพของภูมิประเทศส่วนรวมนั้นประกอบด้วยภูเขาสูงน้อยใหญ่ สลับซับซ้อนและมีที่ราบขนานทั้งสามด้าน พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,732 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 80 อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและร้อยละ 5 เป็นป่าไม้เบญจพรรณ และพื้นที่อีกร้อยละ 15 เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา ดังเช่นภูที่สำคัญคือ ภูแปก ภูทุ่งแทน ภูน้ำอุ่น อยู่ด้านทิศ ตะวันออก ภูลมโล ภูแผงม้า อยู่ทางทิศใต้ ภูหินร่องกล้า ภูผาผึ้ง อยู่ด้านทิศตะวันตก ภูเหล่านี้เป็นสาขาหนึ่งของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ไหลผ่านตำบลด่านซ้าย บ้านนาหอ บ้านนาดีและ ปากหมันไหลลงสู่แม่น้ำเหือง เป็นแม่น้ำที่ไหลไปทางเหนือสายเดียวของจังหวัดเลย แม่น้ำป่าสัก ต้นกำเนิดจากภูหลวง ไหลผ่านตำบลวังยาว ตำบลอีปุม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และ ไหลลงแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอท่าเรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การปกครองและประชากร - อำเภอด่านซ้ายตั้งอยู่ในเขตปกครองของมณฑลพิษณุโลก จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอำเภอ ต่อมาได้มาอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดเลย ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 4 มกราคม 2450 จนถึงปัจจุบัน การปกครองส่วนภูมิภาค อำเภอด่านซ้าย แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 10 ตำบล 97 หมู่บ้าน

ตาราง 2.1 ตารางแสดงการแบ่งเขตการปกครอง อำเภอด่านซ้าย

ลำดับ	ตำบล	หมู่บ้าน
1	ตำบลด่านซ้าย	
2	ตำบลอึปุม	13
3	ตำบลโป่ง	11
4	ตำบลกกสะทอน	10
5	ตำบลนาหอ	9
6	ตำบลนาดี	9
7	ตำบลโพนสูง	9
8	ตำบลโคกงาม	7
9	ตำบลวังยาว	7
10	ตำบลปากหมัน	7

การปกครองส่วนท้องถิ่น - อำเภอด่านซ้ายประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 11 แห่ง

ตาราง 2.2 ตารางแสดงการการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอด่านซ้าย

ลำดับ	หน่วยงาน	พื้นที่
1	เทศบาลตำบลด่านซ้าย	ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลด่านซ้าย
2	เทศบาลตำบลศรีสองรัก	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลด่านซ้าย (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย)
3	องค์การบริหารส่วนตำบลปากหมัน	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปากหมันทั้งตำบล
4	องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาดีทั้งตำบล
5	องค์การบริหารส่วนตำบลโคกงาม	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโคกงามทั้งตำบล
6	องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูง	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโพนสูงทั้งตำบล
7	องค์การบริหารส่วนตำบลอึปุม	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลอึปุมทั้งตำบล
8	องค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกกสะทอนทั้งตำบล
9	องค์การบริหารส่วนตำบลโป่ง	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโป่งทั้งตำบล
10	องค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังยาวทั้งตำบล
11	องค์การบริหารส่วนตำบลนาหอ	ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาหอทั้งตำบล

ประชากร - ชาวอำเภอด่านซ้ายนั้นเป็นกลุ่มไทเลยดั้งเดิมที่อยู่อาศัยใน เขตด่านซ้ายเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายอยู่ในเขตเทศบาลบ้างเพียงเล็กน้อย ส่วนประชากรโดยรวมนั้นมีทั้งสิ้น ประมาณ 642,773 คน (พ.ศ. 2561)

ภาษา - ชาวอำเภอด่านซ้ายนั้นมีสำเนียงภาษาพูดในการการพูดบาง ประโยคที่มีความคล้ายกับ คนอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือที่เรียกว่า “ภาษาหล่ม” มัก มีคำว่า “เต้” เติมท้ายประโยค เช่น “บ่แมน” เป็น “บ่แมนเต้” สำหรับวิธีการเปล่งเสียงของ ชาวอำเภอด่านซ้ายนั้นจะมีลักษณะราบเรียบ สม่่าเสมอตลอดทั้งประโยค น้ำเสียงเย็นไม่ผสม อารมณ์และเน้นคำ

ประเพณีและการละเล่นที่สำคัญของอำเภอด่านซ้าย มีดังนี้

1. เดือนอ้าย งานบุญเข้ากรรม วัดโพนชัย
2. เดือนยี่ งานทำบุญคุณลาน ตามท้องที่ในหมู่บ้าน
3. เดือนสาม งานนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง และงานทำบุญข้าวจี่ วัดโพนชัย
4. เดือนสี่ งานเลี้ยงเฮือน (ตั้งไหเหล้า) บ้านเจ้าพอกวน
5. เดือนห้า งานเลี้ยงเจ้าเมืองกลาง บ้านเจ้าแม่นางเทียม, งานบุญตรุษสงกรานต์ถวายเป็นสังฆทานถวายดอกไม้ธูปเทียนบูชาพระธาตุศรีสองรัก, นำธงชัยไปถวายปักที่วัดโพนชัย และนำข้าวพันก้อนไปถวายองค์พระธาตุศรีสองรัก
6. เดือนหก งานนมัสการองค์พระธาตุศรีสองรัก (ตรงกับวันเพ็ญเดือนหกของทุกปี)
7. เดือนเจ็ดงานเลี้ยงหอ (เลี้ยงบ้าน) ที่หอหลวง บริเวณใกล้องค์พระธาตุศรีสองรัก และหอน้อย บริเวณบ้านเดิ่น
8. เดือนแปด งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน
9. เดือนเก้า งานทำบุญข้าวประดับดิน วัดโพนชัย
10. เดือนสิบ งานทำบุญข้าวสาก วัดโพนชัยโบราณสถานที่สำคัญของด่านซ้าย
11. เดือนสิบเอ็ด งานทำบุญออกพรรษา
12. เดือนสิบสอง งานทำบุญทอดกฐินและทอดผ้าป่า

พระธาตุศรีสองรัก นั้นเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน มีฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างด้านละ 8 เมตร ตอนกลางถึงยอดเจดีย์รูปทรงเรียวแหลม มีความสูง 32 เมตร มี รูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบไทยผสมผสานร่วมกับลาว มีลักษณะทรวดทรงคล้ายกับพระธาตุพนม สำหรับองค์ระฆังนั้นก่อสร้างเป็นทรงบัวเหลี่ยม หรือทรงลุ่มคว่ำ ตั้งอยู่บนเนินเขา ริมแม่น้ำหมันในเขตอำเภอด่านซ้าย ริมถนนสายเลย-เพชรบูรณ์ และสายพิษณุโลก-เลย ห่างจาก ที่ว่าการอำเภอด่านซ้ายไป 1 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดเลย 83 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยว

1. พระธาตุศรีสองรัก ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย ห่างจากเทศบาลตำบลด่านซ้าย ประมาณ 1 กิโลเมตร มีการจัดงานนมัสการพระธาตุศรีสองรักในระหว่างขึ้น 12-15 ค่ำเดือน 6 ของทุกปี

2. วัด โพนชัย เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา ซึ่งสถานที่ดังกล่าวควรได้รับการพัฒนาเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวและเพิ่ม ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของพื้นที่ได้ในโอกาสต่อไป

3. งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน ซึ่งเป็นงานประเพณีท้องถิ่นที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาว อำเภอด่านซ้าย จัดขึ้นระหว่างเดือน 7 หรือเดือน 8 ของทุกปี

4. พิพิธภัณฑสถาน ผีตาโขน ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดโพนชัย เป็นสถานที่รวบรวมความรู้และประวัติความเป็นมา ของประเพณีผีตาโขน จัดแสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปได้รับทราบข้อมูล

5. โบสถ์ วัดป่าเนรมิตวิปัสสนา เป็นสถาปัตยกรรมที่มีความวิจิตรตระการตา ตั้งอยู่บ้าน ห้วยนาญ ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย ห่างจากเทศบาลตำบลด่านซ้าย ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

6. น้ำตกแก่งสองคอน บ้านห้วยนาญ ตำบลด่านซ้าย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีความสวยงามมาก ห่างจากเทศบาลตำบลด่านซ้าย 3 กิโลเมตร

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยว (Tourism) คือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์นอกเหนือจากการดำเนิน ชีวิตประจำวัน และการกระทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานอื่นๆ (Basic Need) เป็นกิจกรรมที่มีมนุษย์กระทำเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) และจัดอยู่ในประเภทกิจกรรมการ นันทนาการ (Recreation) อย่างหนึ่ง ทั้งนี้กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่มีการ เดินทาง (Travel) พร้อมกันไปด้วย ทั้งนี้ การท่องเที่ยวในหลักการแล้วอาจจะกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ การ คือ 1) เดินทางที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary) 2) เดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary) และ 3) เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือรายได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2536)

Greg Richard (2001) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ภูเขาสำคัญ และเป็นคุณลักษณะชั้นนำของสิ่งที่ได้รับการเรียกว่า การท่องเที่ยวใหม่ มีความยืดหยุ่น มีความละเอียดอ่อน ทางวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวนั้นคือสิ่งที่จะแทนที่การ ท่องเที่ยวแบบเดิมที่เป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสธรรมชาติซึ่งต้องการได้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง เพื่อให้ นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น รวมถึงการสัมผัสสภาพ ธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นมาของประชากรในท้องถิ่น และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ที่ต้องรักษาไว้

Meintosh and Goeidner (2541) ได้ให้คำจำกัดความ ของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ว่า เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถ ศึกษาถึงวิถีชีวิต และความนึกคิดซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะ ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้ และความภาคภูมิใจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นวัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายที่สะท้อนความเป็นไทยที่แท้จริงเพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส สิ่งจูงใจ

สำคัญ ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็คือความลึกซึ้งในความแตกต่างของวิถีชีวิต และการได้แลกเปลี่ยน ความรู้และ ความคิดซึ่งกันและกัน

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมา ของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนาองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมอันได้แก่

1. โบราณคดี หรือพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ
2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากผังเมืองในอดีต
3. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ
4. ความน่าสนใจทางดนตรี
5. การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
6. ภาษาและวรรณกรรม
7. ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
8. วัฒนธรรมแกแโบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

ทั้งนี้ Coltman (2541) ได้ให้แนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีเศรษฐกิจในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวได้รับความเห็นชอบจาก ประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นตัวชี้วัดว่าท้องถิ่นต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใดและจำนวนเท่าไร
4. ควรมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่น เป็นสถานที่ พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการ วางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและ ค่านิยม ของท้องถิ่นให้คงอยู่

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่ง ของการ ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้ ได้รับความ สนุกสนานเพลิดเพลินและได้รับความรู้จากการศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพ สังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยชุมชนท้องถิ่นมี ส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว อันเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิด ความสมดุลแห่งกระแสการพัฒนาการ ท่องเที่ยวและกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันสนับสนุน ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก่อประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบันและอนาคต

อย่างยั่งยืน เนื่องจากประเทศไทยเป็นชาติที่มี ความเจริญด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้ เป็นสมบัติล้ำค่าที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดของความเป็นไทยซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยควรแจ้งถึงคุณค่าและพยายามรักษาไว้ ด้วยความรู้ความฉลาดรอบคอบ มิให้สูญหายหรือเสื่อมโทรมไป

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด และสามารถที่จะมีจะใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร โดยทั่วถึงมากที่สุด และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึงระบบ สัญลักษณ์ของสังคมและการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม หมายถึง การสืบสานเรื่องราวในอดีตที่มีการสืบทอดและปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัย เกิดผล เป็นประโยชน์แก่คนในปัจจุบัน และมีชีวิตชีวาพร้อมที่จะเป็นรากฐานของการสืบต่อไปเบื้องหน้า ให้เป็นที่น่าชื่นชมและแผ่ความนิยมกว้างออกไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความสำคัญและความหมายของการมีส่วนร่วม

ยุพาพร รูปงาม (2545) การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดซึ่งเป็นการสื่อสาร สองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชนหรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) ของ เยาวมาลย์ จ้อยจุฬี (2542) ได้อธิบายถึงการกระทำทางของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะ ที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล 1) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality) 2) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System) และ 3) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และ ระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation)

จำนง อติวัฒนสิทธิ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้กำหนดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดและลึกลับ ซึ่งบุคคลผู้ทำกำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว ความเข้าใจในระบบความหมายเกิดขึ้นได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง
2. มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกออกมาด้วยตัวเราเองในการให้เหตุผล ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้วอาจจะเข้าใจในส่วนประกอบ แห่งอารมณ์

ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ ผู้สังเกตไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรือจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้นำ แต่โดยสติปัญญาแล้วเราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง อีกนัยหนึ่งการกระทำบางอย่าง เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าการอธิบายที่แท้จริงของการกระทำเพราะแรงกระตุ้นจะมีอยู่ในส่วนลึกของจิตใจผู้กระทำ และสำหรับผู้สังเกตนั้น แรงกระตุ้นเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับ การศึกษาพฤติกรรม

Weber (1987) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการกระทำ ทางสังคม โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์และให้คำจำกัดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรม ของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลับลี้ ซึ่งบุคคลเป็นผู้กำหนดความหมายเป็นการส่วนตัว ซึ่งหมายความว่าตามแนวคิดของ เวเบอร์ เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 ความหมายส่วนตัว เกิดจากการกระทำของบุคคลหนึ่งซึ่งสามารถ เข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง

ลักษณะที่ 2 การเข้าใจสิ่งเร้า หมายความว่า ถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผล ก็อาจเป็นเพราะอารมณ์ การกระทำเกิดขึ้นโดยการเข้าไปมีส่วนร่วม มีความเห็นใจกัน ซึ่งพฤติกรรม และสถานการณ์เหล่านี้ อาจทำความเข้าใจได้ด้วยสติปัญญา ไม่จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎี จุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้นำ อีกนัยหนึ่งการกระทำบางอย่างเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้น การเข้าใจแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าเป็นการอธิบายสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำ เพราะวาแรงกระตุ้น จะมีอยู่ในส่วนลึกของจิตใจของผู้กระทำ และสำหรับผู้สังเกตนั้นแรงกระตุ้นเป็นพื้นฐานที่เหมาะสม

สำหรับการศึกษาพฤติกรรม นอกจากนั้น เวเบอร์ ยังกล่าวถึง การกระทำทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย การกระทำ 4 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การกระทำที่มีเหตุผล เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะที่ 2 การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อม การกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนา และ ศิลธรรมเพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

ลักษณะที่ 3 การกระทำตามประเพณี เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลงโดยการยึด เอาเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลัก การกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล

ลักษณะที่ 4 การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา เป็นการกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์ และความผูกพันทางจิตใจระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ ไม่คำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นใดนอกจากเรื่องส่วนตัว

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น จะพิจารณาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็นบ้าง ประเด็นที่น่าสนใจในงานวิจัยครั้งนี้ คือ การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจากกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กรชุมชน ฯลฯ และการเน้นการศึกษาในลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน

Huntington & Nelson (1975) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม

Cohen and Uphoff (1977) กล่าวว่ากระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องรู้และเข้าใจ ให้ถ่องแท้ เพื่อผลลัพธ์ในการวิเคราะห์เป็นไปอย่างถูกต้อง โดยกระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมมี โครงสร้างพื้นฐานจำแนกเป็น 3 มิติได้แก่ มิติที่ 1 การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องอะไร (What participation are we concerned with?) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม (kinds of participation) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่า มี 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบไปด้วย 3 ชั้น ได้แก่ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้าน วัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุม และ ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

มิติที่ 2 การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับใคร (Whose participation are we concerned with?) ซึ่งคำที่ใช้มีความหมายกว้างคำหนึ่ง คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (popular participation) และยังได้จำแนกเป็นกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (local residents or local people)
2. ผู้นำท้องถิ่น (local leaders)
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel)
4. คนต่างชาติ (foreign personnel)

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (How is participation occurring within the project?) ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาที่สำคัญอยู่ 4 ประเด็นดังนี้

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับแรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง และแรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด
2. รูปแบบของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์กร และการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม และช่วงของกิจกรรม

4. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม และปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ถวิลวดี บุรีกุล (2544) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งการนำความคิดเห็นดังกล่าว ไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

ไพศาล รั้วธงชัย และคณะ (2554) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่ขั้นร่วมวางแผนโครงการการเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้สรุปว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมนั้น เกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่งอำนาจบีบบังคับที่เกิดจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้เกิดการบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

ธวัช บุญจาทิกุล (2529) เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามี 5 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และด้านจิตวิทยาทางสังคม นอกจากนี้ Roger (1978) กล่าวว่าปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ ๆ คือ การติดต่อสื่อสาร และลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ

1. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารใน 2 ลักษณะ คือ ช่องทางการสื่อสารมวลชน (mass media channel) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือประเภทอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ กระจายข่าวสาร สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้ และช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (personal characteristic) ประกอบด้วยอายุสถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับการศึกษารูปแบบของชีวิตสาธารณะ ซึ่งดูเหมือนจะส่งผลกระทบต่อทางอ้อมเท่านั้น

ปัญหาและอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนใหญ่มักจะเป็น ปัญหาทางด้านนโยบายของรัฐ ปัญหาด้านโครงสร้างของสังคมไทย และปัญหาด้านเงินทุน ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการ

ดำเนินงานของภาครัฐ และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เกิดจากการครอบงำโดยรัฐบาล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาที่จัดให้แก่ประชาชน ถึงแม้รัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแต่การมีส่วนร่วมนั้นเป็นไปเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแต่เจ้าหน้าที่ ของรัฐกำหนด ดังนั้น บทบาทของประชาชนคือเป็นผู้สนับสนุนและเป็นผู้ยินยอมตามที่รัฐบาลกำหนด

นอกจากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีการศึกษาอีกส่วนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงโครงสร้างของสังคมไทยที่เป็นปัญหาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังที่ ปรชญา เวสารัชช์ (2528) ได้กล่าวว่าปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของสังคมและเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

1. ความแตกต่างในสังคม ด้านรายได้ อำนาจ และสถานะทางเศรษฐกิจ
2. ระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย
3. ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแจกแจงทรัพยากร

กล่าวได้ว่า การที่ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายนอกชุมชน และปัจจัย ภายในชุมชน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต ความรู้และทัศนคติต่อกิจกรรมนั้น ๆ การมีโอกาส และการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกนโยบายการพัฒนาของรัฐ บทบาทของทางราชการ ต่อการพัฒนา โครงสร้างทางการเมืองและสังคม เป็นต้น

ประเภทของการมีส่วนร่วม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการมักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการ และมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยทั่วไปแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการ อย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการมากพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อดี ของการมีส่วนร่วม คือ การก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความ ต้องการของสาธารณชนเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ

2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา การให้ประชาชนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ต้นในการ ดำเนินงานสามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้

3. การสร้างฉันทามติ (Consensus Building) โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถ ที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่ม ลดความขัดแย้งทางการเมือง และสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. ความสำเร็จและผลในการปฏิบัติของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้ คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ การตัดสินใจนั้น ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากประชาชน

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่รุนแรง

6. ความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิถีทาง ที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและการพัฒนาชุมชนหลายประการ ได้แก่ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญสอดคล้อง กับปรัชญาแนวความคิดและหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จนโยบายของรัฐบาล ในเรื่องการกระจายอำนาจ นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ทำให้ดำเนินการพัฒนาชุมชน ได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของ

ประชาชนและชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลกลุ่ม และองค์กรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกัน ทำให้การพัฒนา มีความชอบธรรม ทำให้เกิดความรักหวงแหนรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน ถือว่าเป็น กระบวนการสำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริม การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ให้ประสบผลสำเร็จ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นการพัฒนาของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนและเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนเท่านั้น

ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทย

การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลาย ทั้งด้านตัวบุคคล สังคม ชุมชนและหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ โดยเป็นไปตามวิถีการมีส่วนร่วมแต่ละประเด็น ซึ่งในภาพรวม ก่อเกิดประโยชน์ต่อตัวบุคคลในการพัฒนาศักยภาพสังคมชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดความรัก หวงแหนรับผิดชอบและเป็นเจ้าของชุมชน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจสร้างฉันทามติ ลดกระแสการต่อต้าน หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา มีการรวมพลังเกิดความสามัคคีเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการผ่อนถ่ายกระจายอำนาจสู่ ประชาชนท้องถิ่น

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2546) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการสาธารณะ ของประเทศไทยยังจัดว่า มีปัญหาและอุปสรรคและทำให้การดำเนินโครงการหลายประเภทเป็นไปอย่างไม่โปร่งใส อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ประชาชนยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในสิทธิ และ บทบาทหน้าที่ของตนเองและจิตสำนึก ซึ่งหมายถึงความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมและ สิ่งแวดล้อม การบริหารกิจการสาธารณะในลักษณะที่ว่า มิใช่บทบาทหน้าที่ของตน องค์กรหรือหน่วยงานของ รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการให้กับประชาชน อีกประเด็นหนึ่งประชาชนอาจมองว่า ตนเองมิได้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง การเข้าไปมีส่วนร่วมจึงไม่อาจทำให้ตัวเองได้รับผลประโยชน์อะไร

2. ระบบราชการเดิมไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งระบบอุปถัมภ์เป็นอุปสรรคสำคัญ ที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งระบบราชการยังไม่กระจายอำนาจให้แก่ประชาชน อย่างแท้จริง รวมทั้งเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการมองว่าประชาชนเป็นเพียงผู้รับผลประโยชน์ การเข้ามามีส่วนร่วมอาจทำให้งานล่าช้า รุ่งรังและไม่ทันการ ที่ผ่านมาการปกครองท้องถิ่นเป็นการ ปกครองตนเองโดยทางอ้อมคือผ่านสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือฝ่ายบริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ซึ่งระบบนี้ทำให้ประชาชนห่างเหินกิจกรรมของท้องถิ่นตนโดยกิจกรรม ของท้องถิ่นเป็นเรื่องของ “นักการเมืองท้องถิ่น” เท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการ พัฒนาท้องถิ่นหลายประการ คือ 1) เมื่อประชาชนรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองท้องถิ่นเท่านั้น เขาจะไม่มี ความรู้สึกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นของตนเอง การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือ การเสียสละเพื่อท้องถิ่นจึงไม่มี และ 2) การห่างเหินจากท้องถิ่นของประชาชน ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นขาดการตรวจสอบ จากประชาชน การดำเนินงานจึงเกิดการบกพร่อง

ขึ้นได้ง่ายจนถึงขั้นทุจริตคอร์รัปชัน แม้จะมีการ ตรวจสอบฝ่ายบริหารจากสภาท้องถิ่นแต่ก็ไม่มีประสิทธิภาพมากนัก

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม สรุปได้กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือการปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมกับประโยชน์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มิได้หมายถึงการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของรัฐตามที่รัฐกำหนด แต่ หมายถึง การให้ประชาชน กลุ่ม ชุมชน ร่วมกันคิดและตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิต ร่วมปฏิบัติตามแผนของกลุ่มหรือของชุมชนและรับประโยชน์ร่วมกันโดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

คำว่า "วัฒนธรรม" ในภาษาไทย มาจากคำสองคำ คำว่า "วัฒนธรรม" จากคำศัพท์ "วฒฺณ" ในภาษาสันสกฤต หมายถึงความเจริญ ส่วนคำว่า "ธรรม" มาจากคำศัพท์ "ธรม" ในภาษาสันสกฤต หมายถึงความดี เมื่อนำสองคำมารวมกันจึงได้คำว่า "วัฒนธรรม" หมายถึงความดีอันจะก่อให้เกิดความงอกงามที่เป็นระเบียบเรียบร้อย

วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ศิลปกรรม ประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้ เป็นประจำทุกวัน และวัฒนธรรมทางจิตใจหรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non Material Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกิริยามารยาท

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า "วัฒนธรรมเป็น สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่มณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา คำว่า "วัฒนธรรม" ในภาษาไทยตามความหมายนี้ใกล้เคียงกับคำว่า "อารยธรรม" วัฒนธรรมในเชิงของอารยธรรม สอนคำว่า "Culture" ในภาษาอังกฤษ ที่แปลว่าวัฒนธรรมนั้น มาจากภาษาละติน คำว่า "Culture" ซึ่งแยกมาจาก คำ "Colure" ที่แปลว่า การเพาะปลูก สอนความหมายทั่วไปในสากล หมายถึงรูปแบบของกิจกรรม มนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ" พระราชบัญญัติ วัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 ให้ความหมายไว้ว่า "วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญ งอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชนทางวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่มผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใจอยู่ในหมู่ ของตน"

Jary and Jary (1991) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ไว้ว่า “หนทางทั้งหมดแห่งการดำเนินชีวิต รวมถึงกฎกติกาแห่งกิริยามรรยาท การแต่งกาย ศาสนา พิธีกรรม ปทัสถานแห่งพฤติกรรม เช่น กฎหมายและศีลธรรม ระบบของความเชื่อรวมทั้งศิลปะ เช่น ศิลปะการทำอาหาร”

โชติช่วง นาดอน(2548)การทำความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม นอกจากต้องศึกษาเรื่องของมนุษย์แล้ว ยังต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมด้วย สภาพแวดล้อมด้านหนึ่งคือภูมิศาสตร์ และการศึกษาด้านภูมิศาสตร์กับสังคมมนุษย์นั้น เราต้องเข้าใจเรื่องของ “สถานที่หรือที่ตั้ง” (Place) และเวลา “เวลา” (Time)

พระยาอนุমানราชธน (2515) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่อง เกี่ยวกับ พฤติกรรม วาจาทาง กิจกรรม และผลิตผลของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิตหรือ ปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ ในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 หมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

อารง สุทธาศาสน์ (2527) กล่าวว่า วัฒนธรรมในความหมายโดยทั่วไป คือ แนวทางการดำรงชีวิตของสังคม หรือของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งอย่าง ไม่ขาดสาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นแบบฉบับของชีวิตซึ่งคนส่วนมาก หวงแหนและปกป้องรักษา

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” หมายถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ “จิตใจ สังคม และวัตถุ”

Broom and Zelznick (1969) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ สรุปได้ว่า “วัฒนธรรม เป็นมรดกทางสังคมที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม คือ สอนทั้งหมดอันซับซ้อน ประกอบด้วยทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาคิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม”

Houston and Thill (1995) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ไว้สรุปได้ว่า “วัฒนธรรม หมายถึง ผลรวมทั้งหมดของความเชื่อ ค่านิยม และวัตถุต่าง ๆ ที่สังคมใดสังคมหนึ่งมีส่วนร่วมและจะถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง”

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงผลงานทั้งหมดที่มนุษย์สร้างขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติ ดังนั้น วัฒนธรรมอาจเป็นได้ทั้งแนวคิด ทศนคติ มโนคติ ความรู้ ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดจากทั้งการเรียนรู้ของมนุษย์และการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาของสังคม วัฒนธรรมจึงไม่เป็นเพียงวัตถุ ฉะนั้นสังคมที่ต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน บุคคลอยู่ในวัฒนธรรมใดก็จะปฏิบัติ ตามวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สังคม วัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประเทศและไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครดีกว่าของใคร

2. ลักษณะของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน (2515) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมมี 4 ประการดังนี้ ประการแรก จะต้องมีการสะสม หมายถึง จะต้องมียุทธเดิมอยู่ก่อนแล้ว จะสะสมทุนนั้นให้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และประการที่สอง วัฒนธรรมต้องมีการปรับปรุงหมายถึง ต้องรู้จักตัดแปลงและปรับปรุงส่วนที่บกพร่องอยู่ให้เหมาะสมและถูกต้อง ประการที่สาม จะต้องมีการถ่ายทอด คือ ทำให้วัฒนธรรมนั้น ๆ แพร่หลายในวงกว้าง ประการที่สี่ มีการอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่น หรือชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

อานนท อาภาภิรม (2516) ได้เห็นความเห็นวาลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรม อันเกิดจากการเรียนรู้ คือ สามารถเรียนรู้กันได้ (Learned Way of Behavior) มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน เพราะมนุษย์มีสมองอันทรงคุณภาพ จึงทำให้สามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการที่มีบุคคลมี การติดต่อกับบุคคลอื่น ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม วัฒนธรรม มีลักษณะเป็นมรดกแห่งสังคม เป็นผลของการถ่ายทอดการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวคือ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการ ถ่ายทอดวัฒนธรรม จากรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง มีลักษณะเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หรือแบบแผนการดำเนินชีวิต (Design for Living) เป็นสิ่งที่ไม่คงที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมมีลักษณะที่ได้จากการเรียนรู้ และสั่งสมเป็นเวลานาน มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พร้อมกับมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและถ่ายทอดสู่สังคมจนกลายเป็น มรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคม และมีการถ่ายทอดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ของแต่ละสังคมได้อีกด้วย

3. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ และสร้างขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ ซึ่ง สุริชัย หวันแก้ว (2547) ได้ แยกการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ออกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) อย่างเช่น จากการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการผลิตใหม่ขึ้นในสังคมนั้นเอง จากการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มและกระบวนการในสังคม จากการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Exogenous Change) อย่างเช่น การรับเอาเทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์มาจากภายนอก การลาอาณานิคม ซึ่งบางกรณีการเปลี่ยนแปลงที่มาจาก ภายนอกอาจเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ของผู้คนในสังคม หรือบางครั้งอาจโดยการใช้อำนาจบีบบังคับ พระยาอนุมานราชชน (2515) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะใน แง่ใดลักษณะใด จะเป็นไปอย่างเชื่องช้าหรือ

รวดเร็วกว่า ก็ขึ้นอยู่กับการสังสรรค์วัฒนธรรม (Acculturation) คือ การที่วัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน ว่าจะมีมากหรือน้อย และมีความ รุนแรงเพียงใด

ดังนั้นในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ก็จำเป็นต้องศึกษาทั้ง ด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะไม่ใช่แต่เพียงว่าทั้งสองเรื่องมีอิทธิพลต่อกันและกันเท่านั้น แต่ ความสัมพันธ์ระหว่างระบบทั้งสองก็ซับซ้อน การรวมแนวความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งสอง อย่างเข้าไว้ด้วยกัน จึงเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมเอาการเปลี่ยนแปลงในวิถีการที่มนุษย์ใช้เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของเขา การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่ง ย่อมขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ

4. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีนั้น เฉลิม พงษ์อาจารย์ (2529) ให้ความหมายคำว่าประเพณี หมายถึง แนวทางปฏิบัติของ คนในสังคมหนึ่งๆ ที่นิยมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งประเพณีแต่ละอย่างก็มีความสำคัญมีคุณค่า แตกต่างกันไป ประเพณีที่มีความสำคัญซึ่งคนในสังคมจะต้องยึดถือปฏิบัติเป็นเรื่องศีลธรรมเรียกว่า จารีตประเพณี ถ้าใครฝ่าฝืนถือว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วร้ายแรง ประเพณีอีกประเภทหนึ่งคือ ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่แต่ละสถาบันในสังคมกำหนดขึ้น และอีกประเภทหนึ่งคือธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็น ประเพณีที่คนในสังคมนิยมปฏิบัติกัน แม้มีใช้เรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับมารยาทสังคม ประเภทของประเพณีนั้นเราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม เป็นประเพณีที่มีเรื่องศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง หากผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าผิดต้องได้รับโทษ เช่น เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าลูกหลานก็ต้องเลี้ยงดู ถ้ามีใครไม่ทำตาม ก็ถือว่าผิด จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรมของแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกัน เพราะมีค่านิยมที่ยึดถือ ต่างกัน ดังนั้นถ้า นำเอาจารีตประเพณีของตนไปเปรียบเทียบกับของคนอื่น แล้วบอกว่าดีหรือไม่ดีก็ว่าตนก็ย่อมเป็นการเปรียบเทียบที่ไม่ถูกต้อง เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพแวดล้อมและความเชื่อ ที่แตกต่างกันไป

2. ขนบประเพณี หมายถึง ประเพณีที่มีระเบียบแบบแผนตามที่สังคมได้กำหนดไว้ และ ปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ขนบประเพณีทางตรง คือ ประเพณีที่มีการกำหนด เป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลในสังคมต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น ศาสนา พิธีไหว้ครู เป็นต้น ขนบประเพณีทางอ้อม คือ ประเพณีที่ไม่ได้วางระเบียบแบบแผนไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติตามคำบอกเล่า เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น

3. ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องทั่วไปไม่มีระเบียบแบบแผน หรือมีความผิดถูก ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยทั่วไปจนเกิดความเคยชิน เช่น การแต่งกาย การสวมรองเท้า การรับประทานอาหาร

ขณะที่ แสงอรุณ รัตกสิกร และคณะ (2551) กล่าวว่า คำว่า ประเพณี ใช้ได้ต่างกันเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ประเพณี ใช้ในลักษณะ นาม หมายถึง “ความเชื่อ” คือเรื่องราวที่เห็นตามด้วย สิ่งที่ยอมรับได้ เป็น

ต้น 2) ประเพณี ใช้ในลักษณะ โดยปริยาย หมายถึง “นัยทางอ้อม” คือ แบบอย่าง แนวทาง การกล่าวอ้อม ค้อม เป็นต้น ที่เนื่องกับประเพณี ดังนั้นคำว่า ประเพณี ควรสรุปโดยนัย คติไทย หรือ วิถีไทย ได้ว่า ประเพณี คือ ความเชื่อ แบบอย่าง แนวทาง ที่เห็นตามด้วย ที่ยอมรับได้ ประเพณีไทยเป็นสิ่งที่ติดตัวคนไทยแต่ก่อนจนฝังแน่นในจิตใจ กลายเป็นเครื่องชี้นำวิถีชีวิต ซึ่งสามารถปฏิบัติตามโดยมิได้ขัดเขิน ความเป็นอยู่การทำงานและการอาชีพล้วนดำเนินไปตามประเพณี อย่างกลมกลืน โดยไม่ได้สงกาทหรือพิกฐานว่า นี่เราถือและปฏิบัติตามประเพณีอยู่หรือเปล่า

สรุปได้ว่า ประเพณีคือสิ่งที่ได้ถือ และสืบทอดปฏิบัติต่อ ๆ กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ที่ได้ สัมมาอย่างยาวนานผ่านการกระทำ สร้างขึ้น ถ่ายทอด และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบของความคิด ความเชื่อ และการกระทำ อันเป็นที่ยอมรับร่วมกันของคนในชุมชน เป็นลักษณะของการมีแบบแผนความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยมร่วมกัน สู่การกำหนด เป็นระเบียบแบบแผน ความประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่ปรากฏอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินชีวิตที่คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ต่อธรรมชาติ และความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดี งามเหมาะสม เสมือนเป็นบรรทัดฐาน หรือกลไกควบคุมทางสังคมที่สำคัญของชุมชนอีกทาง

5. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

อุดม เขยกีวงษ์ (2548) กล่าวว่า ความเชื่อ (Belief) เป็นความรู้สึกเชื่อมั่น ศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่จะบังเกิดสุขหรือทุกข์ได้ หากกระทำหรือปฏิบัติต่อความเชื่อในทางที่ถูกที่ควร ความสุขก็จะเกิดตามมาในทางตรงกันข้าม หากกระทำหรือปฏิบัติสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือละเลย ความทุกข์ร้อนอาจจะเกิดขึ้นได้

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2545) กล่าวว่า การมีความคิด ความเชื่อในสิ่งเดียวกันย่อม หมายถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความกลมเกลียว ที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปด้วยกัน ซึ่งส่งผลถึงความเป็นปึกแผ่นความเข้มแข็งของสังคมในที่สุด ดังนั้น ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องผี เรื่องวิญญาณ จึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่มนุษย์ต่อไป เพราะเมื่อถึงจุดหนึ่งที่ความคิดทาง วิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบข้อสงสัยของมนุษย์ได้ เราก็จำเป็นต้องพึ่งพาระบบความเชื่อ ดังนั้น สังคมในอดีตจึงจัดระบบความเชื่อเรื่องผีไว้อย่างสลับซับซ้อน มีเหตุมีผล ประกอบด้วยผีดีที่ให้คุณ และผีร้ายที่ให้โทษเมื่อทำผิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ความเชื่อในเรื่องนี้จึงกลายเป็นกลไกควบคุมสังคม ที่สำคัญ

อภิชาติ จันทรแดง (2546) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมนั้นนอกจากจะเป็น ส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแล้ว ยังมีการเรียนรู้ถ่ายทอดสืบทอดกันมา และเป็นส่วนที่สำคัญอย่างมากในการพัฒนาสังคม และชุมชนให้มีศักยภาพ มีความเข้มแข็ง และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมไม่ได้ เป็นเรื่องไร้สาระหรือเป็นเรื่องความมมงาย หากแต่เป็นระบบคุณค่าที่สำคัญทางสังคมของชุมชน เพราะความเชื่อและพิธีกรรมเกิดขึ้น

พร้อมกับการมีมนุษย์ มีสังคมมนุษย์ขึ้นมา และไม่เคยปรากฏว่ามีสังคม มนุษย์ใดในโลกนี้ที่ไม่มีเชื่อ และพิธีกรรม จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของ ความเป็นมนุษย์อย่างมีอาจแยกออกจากกันได้

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2545) ได้กล่าวถึง ประเพณี (tradition) กับ คำว่าพิธีกรรม (rite) มีความหมายใกล้เคียงกันมาก บางครั้งก็ใช้ในความหมายเดียวกัน แต่เท่าที่ผ่านมา คำแรก น่าจะหมายความกว้างกว่าคือ กิเลสไปถึงวิถีชีวิต (way of life) ในขณะที่คำว่า พิธีกรรม มีความหมายไปในเชิงพิธีการ หรือกิจกรรมเฉพาะกิจมากกว่า ประเพณี พิธีกรรมมีบทบาทในการทำให้สมาชิกมีความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นโอกาสที่จะได้ทำบุญทำทาน กินเลี้ยง และ รื่นเริงสนุกสนานร่วมกัน หนุ่มสาวก็มีโอกาสพบปะกัน อีกทั้งยังเป็นเหตุให้มีการรวมญาติรวมมิตร ที่อาศัยอยู่ห่างไกลได้มาร่วมสังสรรค์กัน ทั้งหมดนี้คือพิธีกรรมที่จะทำให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติในที่สุด นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

สรุปได้ว่า ความเชื่อเป็นเรื่องของความศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสิ่งนั้น ๆ จะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขหรือความทุกข์ได้ในชีวิต อันเป็นความเชื่อที่คนในชุมชนมีต่อ สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องผี วิญญาณที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนาน จนเป็นส่วนหนึ่ง ของชีวิตของคนในชุมชน ผู้กำหนดเป็นสิ่งสูงสุดที่ต้องเคารพ นับถือ และการมีความเชื่อดังกล่าว ได้นำมาสู่การปฏิบัติในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม เพื่อการอ้อนวอน ตอรอง หรือขอความช่วยเหลือจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยถูกแสดงออกมาในความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคน ทั้งด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผีตาโขน

การละเล่นผีตาโขน ผีตาโขน เป็นการเล่นพื้นบ้านของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งแสดงออกถึง ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของอำเภอด่านซ้าย ไม่เหมือนการละเล่น พื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น การละเล่นผีตาโขนมีมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏ สันนิษฐานว่าคงเกิดมา พร้อมกับประเพณีบุญหลวง และถือปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สาเหตุที่เรียกผีตาโขน เนื่องจากไม่อาจค้นคว้าหาหลักฐาน หรือการบันทึกได้ จึงต้องไข วิธีการสอบถามจากคนเฒ่าคนแก่ผู้มีอาวุโสของอำเภอด่านซ้าย ซึ่งก็มีข้อสันนิษฐานดังนี้

1. ผีตามคน จากการบอกเล่าของเจ้าพอกวนในขณะที่เข้าทรงบอกวา เป็นผีที่ตามคนมาในงาน บุญพระเวส (บุญเวส หรือ บุญมหาชาติ) ต่อมาจึงเพี้ยนเป็นผีตาโขน

2. คนป่า ผีตาโขนเป็นคนป่าเผ่าหนึ่ง (คล้ายผีตองเหลือง) ซึ่งอาศัยอยู่ในเขาวงกต ขณะที่พระเวสสันดรและพระนางมัทรีได้บวชเป็นดาบส พระองค์ได้แผ่บารมี จนเป็นที่นับถือของคนป่า (ผีตาโขน) เหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง เมื่อพระเวสสันดรเสด็จกลับเขาเมือง คนป่าจึงตามมาส่งเสด็จด้วย แต่เนื่องจากคนปามี

ความอาย เมื่อจะเข้าเมืองจึงหาสิ่งปกปิดร่างกาย โดยเฉพาะในหน้า จึงใช้กากกลาง (ส่วนที่ห่อหุ้มตามของต้นไม้) เจาะรูที่ตาใหม่มองเห็น ไข่เถาะวัลย หรือดอกผูกสองข้างรัดศีรษะด้านหลังกันหล่น ต่อมาเมื่อมีงานบุญพระเวส จึงมีผู้ทำหนากากสวมใส่เขาขบวนแห่พระเวส แทนคนป่า จึงเรียกว่า ผีตาโชน

3. ผีตาโชน เป็นผีที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายหัวโชนที่ปน หรือที่พ่นขึ้นให้นาเกลียดนากลัว เมื่อมีการละเล่นผีตาโชน ผู้เล่นจะทำหนากากผีเ็นนาเกลียดนากลัวสวมใส่ คล้ายการละเล่นโชนละคน เป็นการสวมหัวโชนรูปผีต่าง ๆ จึงเรียกว่า ผีตาโชน

4. ผีตาโชน เดิมเรียกการเล่นนี้ว่า ผีตาขน ต่อมาจึงเพี้ยนเป็นผีตาโชน

แนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับผีตาโชนที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาและการนับถือผี

ศาสนา หมายถึง คำสอน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความสามัคคีให้มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความเชื่อและความเคารพนับถือในการอยู่ร่วมกัน

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536) กล่าวว่า ศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรม มุ่งให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีละเว้นความชั่ว และศาสนาแสดงออกให้เห็นถึงวัฒนธรรมสาขาต่างๆ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม เป็นต้น

ศาสนาพุทธ สาร สาระทศนันทน์ (2549) ได้เขียนเกี่ยวกับการละเล่นผีตาโชนที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธไว้ว่า การละเล่นผีตาโชนมีเฉพาะงานบุญประเพณีที่ภาษาพื้นบ้าน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เรียกว่า “บุญหลวง” หรือเรียกว่า “บุญใหญ่” การจัดงาน “บุญหลวง” เป็นบุญที่รวมเอาบุญประเพณีสองอย่างประจำเดือนต่าง ๆ ใน “ฮีตสิบสอง” ของภาค อีสาน (คำว่า “ฮีตสิบสอง” หมายถึง งานบุญประเพณีประจำเดือนสิบสองของแต่ละปี) โดยรวม “บุญพระเวส” หรือ “บุญพระเวสสันดร” ซึ่งนิยมทำในเดือนสี่ และ “บุญบังไฟ” ซึ่งนิยมทำในเดือนหก มารวมเข้าด้วยกัน คือ จัดเป็นบุญเดียวกัน แต่เลื่อนมาทำในเดือนแปด บุญพระเวสสันดร เป็นบุญที่จัดทำขึ้นเพื่อฟังเทศน์ เรื่อง พระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน เทศน์สังกาส และเทศน์เรื่องพระเวสสันดรตามลำดับ โดยชาวบ้านเชื่อว่า ใครได้ฟังเทศน์ดังกล่าวจบ ในวันเดียวจะได้กุศลแรงอาจลดบันดาลให้ได้พบพระศรีอริยเมตไตรในชาติหน้า ซึ่งจะทำให้ประสบแต่ความสุข ส่วนบุญบังไฟเป็นบุญที่จัดทำขึ้น เพื่อบูชาอารักษ์ หลักเมือง เป็นประเพณีทำบุญขอฝน โดยเชื่อว่าเมื่อทำบุญแล้วจะช่วย ดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล อันจะทำให้การปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ ได้ผลดี ทำให้ประชาชนมีอยู่มีกิน บ้านเมือง อยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีเหตุเภทภัยใด ๆ เกิดขึ้น ส่วนในวันแรกของพิธีนี้จะมีพิธีอัญเชิญหรือนิมนต์พระอุปคุตเข้ามา ประดิษฐานไว้ที่วัด โดยอัญเชิญก้อนหินจากลำแม่น้ำหมันซึ่งเป็นแม่น้ำอยู่ใกล้วัดโพนชัย สมมติว่าเป็นพระอุปคุต โดยเชื่อว่าจะสามารถป้องกันเหตุเภทภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดในงานได้

ศาสนาพราหมณ์ ในงานประเพณีการละเล่นผีตาโชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย นอกเหนือจากศาสนาพุทธมีความสัมพันธ์กับผีตาโชนแล้ว ศาสนาพราหมณ์ก็เข้าไปมีบทบาทร่วมอยู่ด้วย กาญจนา สอนประดิษฐ์ (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่องผีตาโชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ว่า นอกจากเสร็จพิธีการเบิกพระอุปคุตแล้ว ชาวบ้านก็จะเคลื่อนขบวนไปยังบ้านของเจ้าพ่อกวาน คนเฒ่าคนแก่ทั้งหลายก็จะนำขัน

ดอกไม้ ธูปเทียน มารวมกันที่บ้านเจ้าพ่อกวน เพื่อร่วมประกอบพิธี “บายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวน” โดยทุกคนจะนั่งล้อมวงรอบ ๆ พาชขวัญ (พานบายศรี) โดยให้เจ้าพ่อกวนนั่งติดพาชขวัญ

การนับถือผี ชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย นอกเหนือจากการนับถือศาสนาพุทธ เช่นเดียวกับชาวอีสานโดยทั่วไปแล้ว ก็ยังมีความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติประกอบเข้ากับความเชื่อ เรื่องภูติผี วิญญาณ การนับถือผีบรรพบุรุษหรือวิญญาณผีเจ้านาย โดยมี ความเชื่อว่า การเล่นผีตาโขนเป็นความประสงค์ของ “เจ้านาย” ซึ่งหมายถึง ผีบรรพบุรุษที่ชุมชนอำเภอ ด่านซ้าย จังหวัดเลย ให้ความเคารพนับถือ สุกฤษณ์พงษ์ กุลบุตร (2536)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การแสดงผีตาโขน เป็นพิธีปฏิบัติทั้งในทางพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อถือในเรื่องภูติผีวิญญาณ โดยในส่วนของศาสนาพุทธ มีการแห่พระเวสสันดรและพระ นาง มัทรีเข้าเมือง ฟังพระสวดพระพุทธรูป ฟังเทศน์ เป็นต้น ส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์มีพิธี บายศรีสู่ขวัญ พิธีสะเดาะเคราะห์ เกี่ยวกับภูติผีวิญญาณ โดยมีการอัญเชิญดวงวิญญาณเจ้าในอดีตเข้าทรง และขออนุญาตก่อนจัดงานและมีการแห่ขบวนผีตาโขนไปคารวะ “เจ้ากวน” และ “นางเทียม” ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ให้ดวงวิญญาณเจ้าในอดีตเข้าทรง

แนวคิดเกี่ยวกับผีตาโขนที่มีความสัมพันธ์กับระบบวิทยาศาสตร์

อารี สุทธิพันธุ์ (2532) ได้อธิบายถึงความคิดสร้างสรรค์ในทรรศนะของ นักวิทยาศาสตร์ว่า เป็นพฤติกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งที่ติดตัวมา ดังนั้นในทางวิทยาศาสตร์ ความคิด สร้างสรรค์จึงคล้ายกับความคิดในทางวิทยาศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นเลือกปัญหา (Location of Problem)
2. ขั้นตั้งสมมุติฐาน (Setting Hypothesis)
3. ขั้นทดลอง (Experiment)
4. ขั้นเก็บข้อมูล (Collecting Data)
5. ขั้นสรุปผล (Collecting Data) ตามขั้นตอนการปฏิบัติงานตามทรรศนะของนักวิทยาศาสตร์

นี้ สามารถนำไปใช้เปรียบเทียบกับ การดำเนินการจัดทำหน้ากากผีตาโขน ของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยพิจารณาจาก

1. ขั้นเลือกปัญหา (Location of Problem) ถือเป็นขั้นตอนแรกในการเลือกและร่างรูปแบบของหน้ากากผีตาโขนที่ต้องการ
2. ขั้นตั้งสมมุติฐาน (Setting Hypothesis) เป็นการคาดคะเนคำตอบของปัญหานั้น ว่ารูปแบบใดของหน้ากากผีตาโขนที่มีความสวยงามมากที่สุด
3. ขั้นทดลอง (Experiment) เป็นขั้นการลงมือกระทำ สร้างหน้ากากผีตาโขน ตามแนวทางที่เห็นเหมาะสมมากที่สุด และตามจุดประสงค์ที่วางไว้
4. ขั้นเก็บข้อมูล (Collecting Data) เป็นขั้นการนำผลงานให้ปรากฏในรูปแบบการใส่ประกอบพิธี หรือการจำหน่ายในรูปแบบผลิตภัณฑ์

5. ขั้นสรุปผล (Collecting Data) เป็นขั้นการศึกษาและสรุปผลการสร้างผลงานว่า รูปแบบใด ที่เป็นที่นิยมและน่าสนใจต่อผู้บริโภคมากที่สุด

นิยพรธม วรณศิริ (2540) ได้อธิบายไว้ว่า ระบบวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน ความดำมิด และความศักดิ์สิทธิ์ในศาสนา จะหมดความหมายลง เมื่อมนุษย์รู้เหตุรู้ผลและ จัดการเอาชนะธรรมชาติได้ในสมัยที่มนุษย์ยังงอยู่ มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยผ่านสื่อศาสนา ครั้นมาถึงสมัยที่มนุษย์เจริญมากขึ้น รู้จักคิดค้นหาเหตุผลในเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้มากขึ้น มนุษย์ก็จะ เกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยใช้เหตุผล นั่นก็คือมนุษย์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยผ่านขบวนการทาง วิทยาศาสตร์

แนวคิดเกี่ยวกับผีตาโขนที่มีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ

ณรงค เล็งประชา (2544) ระบบเศรษฐกิจ (Economic System) หมายถึง กลุ่มชนที่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจ (Economic Institution) ที่มีแนวปฏิบัติคล้ายๆ กันมาประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activities) เพื่อบำบัดความต้องการของผู้บริโภค โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ มีกฎเกณฑ์ และนโยบายอย่างเดียวกัน ที่หน่วย เศรษฐกิจในสังคมนั้นยึดถือเป็นแนวปฏิบัติใช้เป็นแบบแผนในสถาบันทางเศรษฐกิจ ถือเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของตอนที่เกิดขึ้น

กาญจนา สวนประดิษฐ์ (2533) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่า ประเพณีผีตาโขนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป จึงเป็นที่ดึงดูดให้ประชาชน ในท้องถิ่นอื่นรวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมงานประเพณีนี้เป็นอย่างมากทำให้เกิดผลดีในทางเศรษฐกิจเพราะเป็นการกระจายรายได้มาสู่ท้องถิ่น ซึ่งออกมา ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้บริการที่พัก ยานพาหนะ และร้านอาหาร นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสบริจาคทรัพย์เพื่อผลทางด้านศาสนา ตลอดจนการจำหน่ายพืชผลทางการ เกษตรและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์ผีตาโขน ในรูปแบบของที่ระลึก เป็นประเพณีที่ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มาดูได้มาชม ความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจก็คือ ทุกคนที่ไปร่วมงานต้องได้กินได้ใช้ มีที่พัก มีบ้าน มีโรงแรม ไว้ให้บริการ รานคา อาหาร และของที่ระลึกเกิด รายได้จากชาวต่างชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จาก ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญา ปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทาง วัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สนอง อุปลา (2546) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการประเพณีผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประเพณีผีตาโขนนั้นเป็นการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมคือการบวงสรวงบูชาวิญญาณผีบรรพชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว สืบสานมาจาก การละเล่นปู่เยอ-ย่าเยอของชาวหลวงพระบาง โดยมีความเชื่อว่าต้นตระกูลนั้นเป็นผู้สร้างบ้านแปงเมืองเมื่อบรรพชนได้สิ้นชีวิตไปเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่น่าเกรงขาม มีอำนาจที่จะดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์หรือความหายนะแก่บ้านเมือง เมื่อถึงงานบุญประเพณีสำคัญตามฮีตประเพณีจึงจะต้องทำการละเล่นเต้นฟ้อนผีตาโขนเพื่อ เช่น บวงสรวงผีบรรพบุรุษศศิพงษ์

ศรีสวัสดิ์และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการหน้ากากและชุดแต่งกายของการละเล่นผีตาโขน ในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีผีตาโขนนั้นเป็นการละเล่นเพื่อบูชาผีเจ้านาย ผีบรรพบุรุษ ที่ได้รับสืบทอดมาจากเมืองหลวงพระบางของอาณาจักร ล้านช้าง ในระยะเวลาที่ผ่านมา หน้ากากและชุดแต่งกายของผีตาโขน มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ในบทความชิ้นนี้ได้ แบ่งพัฒนาการด้านหน้ากากและชุดแต่งกายของผีตาโขนออกเป็น 3 ยุค คือ 1.ยุคดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ.2500) รูปแบบหน้ากากและการแต่งกายของผีตาโขนยังใช้วัสดุที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่น เมื่อเล่นเสร็จแล้วจะไปลอยที่แม่น้ำหมันเพื่อเป็นการลอยสิ่งชั่วร้ายออกจากตนเองและครอบครัว 2. ยุคแสวงหา (พ.ศ. 2500-2530) เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของหน้ากากผีตาโขน มีภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในพิธีกรรม มีการจัดประกวดความสวยงามของหน้ากากและเครื่องแต่งกายของผีตาโขน และยุคที่ 3 คือ ยุคปัจจุบัน (2530-ปัจจุบัน) ยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงแบบเห็นได้ชัด คือ ภาครัฐได้จัดให้ประเพณีผีตาโขนเป็น “หนึ่งในเมืองต้องห้ามพลาด” ทำให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาในเมืองด่านซ้ายเพิ่มจำนวนมากขึ้น ขณะที่หน้ากากและชุดแต่งกายนอกจากถูกใช้เพื่อการละเล่นแล้วยังได้กลายเป็นสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว

กาญจนา สวนประดิษฐ์ (2533) ศึกษาวิจัยเรื่องผีตาโขน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า การเล่นผีตาโขนนั้นไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเริ่มมีการเล่นชนิดนี้ ตั้งแต่ยุคใด สันนิษฐานว่าคงเกิดขึ้นพร้อมกับประเพณีบุญเผวด และประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน แต่ที่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จัดเอาประเพณีทั้งสองมารวมกัน เรียกว่า ประเพณีบุญหลวง องค์ประกอบในการเล่นผีตาโขน มี 4 อย่าง คือ ผู้เล่นผีตาโขน หน้ากากผีตาโขน อุปกรณ์การเล่น และขบวนเซ็ง การเล่นผีตาโขนมีคุณค่าทั้งในด้านโลกทรรศน์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม การปกครอง และ ด้านเศรษฐกิจ

ปรีดา พูลสิน (2554) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1.เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนวัดโสมนัส 2.เพื่อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการความรู้ ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนวัดโสมนัส โดยศึกษาคนควา รวบรวมข้อมูล จากแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและ ไม่มีส่วน

ร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนชุมชน กลุ่ม ประชาชน กลุ่ม เยาวชน และกลุ่มบุคคลภายนอก ผลการวิจัยพบว่าชุมชนวัดโสมนัส มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ หลากหลาย มีความโดดเด่น และทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมถึงยังคงสืบทอดศิลปะ ประเพณี และ ศาสนปฏิบัติ จนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้ผู้วิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ทาง ศิลปวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชน 4 แห่ง คือ 1) วัดโสมนัส ราชนวิหาร 2) ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) โรงเรียนวัดโสมนัส และ 4) ศูนย์เยาวชน วัดโสมนัส

คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลพบว่าในด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียนพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วน ร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อ พิจารณาแต่ละด้านของการ มีส่วนร่วมพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์มากที่สุดโดยรวมอยู่ในระดับ มากรองลงมาได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อยและ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อยตามลำดับในด้านความรู้ความเข้าใจใน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนพบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.28 (ระดับความรู้ความเข้าใจมาก)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์เป็นเครื่องมือจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ และได้กำหนดแนวทาง การศึกษาการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูล 2 ประเภทร่วมกัน คือ ข้อมูลทฤษฎีภูมิ ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ในการจัดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน หนังสือ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำการศึกษา โดยทำการสัมภาษณ์เพื่อหาคำตอบ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ของชุมชนในงาน ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

3.1 กลุ่มประชากรศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ ทาง ศิลปวัฒนธรรมของงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของ การศึกษาไว้ 2 ส่วน คือ 1) เพื่อสำรวจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงผีตาโขนและการละเล่นผี ตาโขน 2) เพื่อศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์จึงได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ศึกษาเป็น 8 กลุ่ม

ตาราง 3.1 ตารางแสดงกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์

ผู้มีส่วนร่วมในงาน	จำนวนแบบสัมภาษณ์	ประชากรและตัวอย่าง
ส่วนราชการ	2	ที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย เทศบาลตำบลด่านซ้าย
กลุ่มเจ้ากวน	1	เจ้าพ่อกวน
โรงเรียน	4	โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา โรงเรียนอนุบาลด่านซ้าย โรงเรียนบ้านด่านซ้าย โรงเรียนบ้านโคกงาม
องค์กรปกครองท้องถิ่น	3	อบต.โคกงาม อบต.โพนสูง อบต.วังยาว

เอกชน	2	ร้านเจ็ญ้อยส้มตำ สบายดีรีส์ร้อท
วัดโพชนชัย	1	พระภิกษุ
บ้านคุณยายประจบ	1	คุณยาย ประจบ หมั้นโสม
คุ้มบ้าน กลุ่มผีตาโชนเล็กกิสระ	14	บ้านดำนซ้าย บ้านเหนือ บ้านเดิน บ้านนาหว่า บ้านก้างปลา บ้านน้ำพุ บ้านหนามแท่ง บ้านหนองฟ้าแลบ นาเวียง บ้านนาสีเทียน บ้านนาท่อม บ้านเทิงนา บ้านห้วยอ้อย บ้านหัวนายูง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลในลักษณะการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพแบบปฏิบัติการอย่าง มีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาบริบทชุมชนด้านภาคสนาม หรือพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและได้มาซึ่งข้อมูลชุมชน

ขั้นที่ 2 ศึกษาโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ข้อมูลเกี่ยวกับความ คิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้ง กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้แต่ละ ขั้นตอนของคณะทำงานชุมชนที่กระทำร่วมกัน ที่เกิดขึ้นเริ่มต้นจากการคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยน ความรู้ร่วมกัน โดยใช้การเล่าเรื่อง (Storytelling) ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัย เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จัดทำแผนที่ เพื่อแสดงกิจกรรมภายในงาน ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโชน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล



ภาพ 3.1 แสดงกรอบความคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้จัดทำได้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ของข้อความที่ถูกจัดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ จากข้อความที่จัดบันทึกจากการสังเกตการสัมภาษณ์ บันทึก ภาคสนาม โดยมีองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ 3 ขั้นตอน

1.การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) เป็นกระบวนการจัดการข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ จัดการข้อมูลเนื้อหาให้เป็นระบบ ข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสำรวจรายการกิจกรรม ทำให้ข้อมูลเป็นระเบียบทั้งกายภาพและเนื้อหา พร้อมทั้งจะแสดง และนำเสนออย่างเป็นระบบได้

2.การแสดงผลข้อมูล (Data Display) กระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อมองเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษาตามความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบไว้ดีแล้ว แสดงออกมาในรูปแบบของข้อมูลตาราง ข้อมูลแผนที่

3.การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion Interpretation and Verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุป และการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงผลข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุปความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็น และน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้นอาจอยู่ในรูปของคำอธิบาย กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกรวิเคราะห์นั้น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้ เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมและจัดระบบ ซึ่งได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในงาน โดยวิเคราะห์ตาม วัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อสำรวจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงผีตาโขนและการละเล่นผีตาโขน 2) เพื่อศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

4.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

ผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน นำมาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดงานประเพณี ทำให้ทราบว่า มีปัจจัยสำคัญที่มีผล เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน ซึ่งเชื่อมโยงต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกับหน้าที่ในงานขั้นตอนการดำเนินงาน และกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในงาน โดยสามารถจำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ออกเป็น 8 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเจ้าพ่อกวน ส่วนราชการ โรงเรียน องค์กรปกครองท้องถิ่น คุ้มบ้าน บ้านคุณยายประจบ (ผีตาโขนใหญ่) ภาคเอกชน วัดโพชนชัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เป็นกลุ่มที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแล ดำเนินการ ด้านการจัดเตรียมงาน อำนวยความสะดวก รักษาความปลอดภัยภายในงาน เป็นผู้รับผลประโยชน์และผลกระทบ ในการจัดการ ความรูทาง ศิลปวัฒนธรรมโดยตรง ได้แก่

กลุ่มเจ้าพ่อกวน

ชาวด่านซ้ายประกอบพิธีกรรมโดยมีผู้เป็นตัวแทนทำหน้าที่ต่าง ๆ คือ เจ้าพ่อกวน เป็นหัวหน้าผู้ทำ พิธี “เจ้าพ่อกวน” ผู้ไว้ผมยาวและมีผ้าขาวคาดศีรษะเสมอ นุ่งผ้าโจงกระเบนและเสื้อขาว ถือศีลห้าและ ประพฤติตนอยู่ในธรรม นอกจากเป็นร่างทรงในพิธีเลื่องวิญญานบรรพบุรุษประจำปีแล้ว ยังทรงเมื่อมีผู้ เชิญเพื่อสอบถามถึงสาเหตุบางอย่าง เช่น ความไข้ เจ็บป่วย ถ้ามเคราะห์หรือมีเหตุเดือดร้อน ทั้งเป็น หัวหน้าในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของเมือง เช่น งานบุญหลวง หรืองานนมัสการพระธาตุศรีสองรักประจำปี และงานบุญประเพณีอื่นที่จัดขึ้นในอำเภอด่านซ้าย เป็นต้น โดยกลุ่มของเจ้าพ่อกวนประกอบไปด้วย เจ้าแม่ นางเทียม คณะแสน และนางแตง

เจ้าแม่ นางเทียม เป็นหญิงแต่งตัวไว้ผมยาวเกล้าไว้บนกระหม่อม นุ่งผ้าถุงและสวมเสื้อขาว เรียบร้อย ได้รับแต่งตั้งจากวิญญานเจ้านาย เมื่อเวลาลงทรงเจ้าพ่อกวน สืบทอดตำแหน่งโดยสายตระกูล เช่นเดียวกับเจ้าพ่อกวน เป็นร่างทรงกลางและวิญญานเจ้านายต่าง ๆ ที่เป็นมายหญิง ได้แก่ เจ้านางเค้า เจ้านางจวง เจ้านางจันและเจ้านางน้อย

พ่อแสน คือผู้มีหน้าที่เป็นข้าเฝ้าช่วงขณะที่เจ้าพ่อกวนและเจ้าแม่นางเทียมลงทรง มีหน้าที่ปฏิบัติวิธีการต่าง ๆ ในขณะที่มีงานเช่นไหว้ขอบ้านประจำปี พิธีเบิกอุทิศในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เป็นต้น ผู้ที่จะเป็นพ่อแสนนั้นจะต้องเป็นชายความประพฤติดีและอยู่ในศีลธรรม

นางแต่ง คือข้าเฝ้าและผู้ปรนนิบัติฝ่ายหญิง มีทั้งหมด 4 คนทำหน้าที่ช่วยในพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีเช่นไหว้ประจำปี งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เป็นต้น ทั้งคอยแต่งตัวปรนนิบัติและรับใช้เจ้านางทั้ง 4 ที่มาเข้าทรงเจ้าแม่นางเทียม



ภาพ 4.1 เจ้าพ่อกวน ดร.ถาวร เชื้อบุญมี
ที่มา edtguide “บ้านเจ้าพ่อกวน”

ใน <https://www.edtguide.com/travel/459086/Baan-Chaopho-Kurn#PhotoSwipe>

กลุ่มเจ้าพ่อกวนเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่หลักในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นพิธีกรรมในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน ประกอบไปด้วย

1. พิธีบวชพราหมณ์รับศีล
2. พิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวน-เจ้าแม่นางเทียม
3. ขบวนแห่เจ้าพ่อกวน-เจ้าแม่นางเทียม และคณะพ่อแสน
4. พิธีบายศรีสู่ขวัญพระเวส
5. พิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง
6. พิธีจุดบั้งไฟบูชาพญาแถน

7. พิธีทึ่งหน้ากากผีตาโขน
8. พิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์
9. พิธีเบิกพระอุปคุต



ภาพ 4.2 เจ้าแม่ นางเทียม
ที่มา ถ่ายโดย วิชิต “ผีตาโขน ในประเพณีบุญหลวง อ.ด่านซ้าย”
ใน <https://wicsir.maggang.com>

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ส่วนราชการ

ในส่วนราชการมีส่วนร่วมหลัก ในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน มีหน้าที่ในการดำเนินการต่าง ๆ ภายในงาน ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การแวงข่าวการจัดงาน การเตรียมความพร้อมของงาน จัดเตรียมเวทีติดตั้งระบบไฟฟ้าเครื่องเสียงสำหรับการแสดงและพิธีสำคัญต่าง ๆ บริเวณวัดโพธิ์ชัยและหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้ายเพื่อจัดกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น จัดเตรียมสถานที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวรวมไปถึงการจัดสรรสถานที่จอดรถให้เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวการวางแผนการจราจรติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในงานแบ่งโซนการจัดกิจกรรม การตั้งร้านค้าต่าง ๆ ภายในงาน อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำความสะอาดสถานที่ปรับปรุงทัศนียภาพต่าง ๆ ภายในงานให้มีความสวยงามความพร้อมเพื่อดีงดูและต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะหลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก ตรวจสอบความ

เรียบร้อยของงาน ร่วมกันวางแผนกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องในการจัดงาน ร่วมกิจกรรม และพิธีต่าง ๆ ภายในงาน รวมไปถึงการเข้าร่วมงานของหัวหน้าหน่วยงานราชการ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ร่วมเกียรติในพิธี และร่วมชมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน ได้แก่ 1) เปิดงานประเพณีบุญหลวง และการละเล่นผีตาโขนแบบดั้งเดิม (วันโสม) ณ วัดโพธิ์ชัย 2) พิธีเปิดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนแบบทางราชการ ณ ที่ว่าการอำเภอคำชะอี และ 3) กิจกรรมการประกวดวาดหน้ากากผีตาโขน ซึ่ง ถ้วยประทาน



ภาพ 4.3 งานฉลองข้าวงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน
ที่ท่า ถ่ายโดย สำนักงานเทศบาลตำบลคำชะอี “กิจกรรม/ผลงาน”

ใน <http://tessabandansai.go.th/public/list/data/detail/id/442/menu/274>

คุ้มบ้าน

มีส่วนร่วมในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน คือ ส่วนใหญ่คนในชุมชนเขตเทศบาลตำบลคำชะอี จะรวมกลุ่มกันทำหน้ากากผีตาโขนที่บ้านหัวหน้ากลุ่ม ตามแต่ละหมู่บ้าน หรือบ้านใครคนใดคนหนึ่ง ร่วมกันออกแบบชุด ร่วมกันวาดลายหน้ากากให้สวยงาม องค์ประกอบที่สำคัญของผีตาโขน ประกอบไปด้วย

1. หวดนึ่งข้าวเหนียว หักพับขึ้นทำเป็นหมวก

2. หน้ากากผีตาโขน ซึ่งจะทำจากส่วนโคนของก้านมะพร้าว เจาะรูตาให้มองเห็นได้ ต่อมุมก เขียนปาก เขียนสีหน้ากากให้น่าเกลียดน่ากลัว
3. ผ้าเก่าๆ ซึ่งจะเย็บต่อจากหน้ากากผีตาโขน มาคลุมร่างของผู้เล่นให้มิดชิด
4. อาวุธ เป็นดาบที่ทำจากไม้เนื้ออ่อน หรือทางมะพร้าว ส่วนด้ามมักจะทำเป็นรูปอวัยวะเพศชาย
5. เครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงดัง ผีตาโขนทุกตัวจะมีหมากกะແหล่ง หรือกระป๋องแขวนไว้ที่เอว เวลาเดินจะทำให้เกิดเสียงดัง



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ภาพ 4.4 การรวมกลุ่มทำหน้ากากผีตาโขน

ที่มา ถ่ายโดย วาเนสสา “หนึ่งเดียวในไทย การละเล่นผีตาโขน งานบุญใหญ่ชาวด่านซ้าย”

Copyright by Naresuan University
ใน <http://www.mediastudio.co.th/2017/06/23/167233/>

All rights reserved

คุณยายประจบ หมิ่นโสสม



ภาพ 4.5 แสดงผีตาโขนใหญ่มีการเล่นตั้งแต่อดีต
ที่มา เพจFacebook “ด่านซ้ายไทยเลย

ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2527266857325913/?type=3&theater>

คุณยาย “ประจบ หมิ่นโสสม” ชาวอำเภอด่านซ้าย ซึ่งเป็นครอบครัวแรกในอำเภอด่านซ้ายที่สร้างผีตาโขนใหญ่ โดยสืบทอดจากผู้เป็นพ่อ มีหน้าที่จัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ อาหาร เครื่องดื่มคอยต้อนรับผู้คนที่ก่อนงานประเพณีบุญหลวงและการเล่นผีตาโขน ที่บ้านคุณยายประจบ หมิ่นโสสม จะมีคนภายในชุมชนหรือใกล้เคียง มาร่วมกันทำผีตาโขนใหญ่เพื่อประกอบพิธีและร่วมกิจกรรมภายในงาน ในส่วนของผีตาโขนใหญ่ มีลักษณะเป็นหุ่นที่จำลอง ขึ้นมาจากโครงไม้ไผ่สาน ห่อคลุมด้วยผ้าหรือกระดาษ ซึ่งมีขนาดใหญ่โตกว่าคนธรรมดาประมาณสองเท่า ผีตาโขนใหญ่จะถูกตกแต่งไปด้วยวัสดุที่หาได้จากท้องถิ่นที่แสดงถึงรูปร่างเพศชายและหญิง มีการประดับอวัยวะเพศที่ บ่งบอกถึงความเป็นชายและหญิงอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ สมัยโบราณว่าอวัยวะเพศของมนุษย์จะแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ และ งานผีตาโขนในแต่ละปีจะมีการจัดทำตาโขนใหญ่เพื่อร่วมขบวนเพียง 1 คู่เท่านั้น ผู้มีหน้าที่เป็นผีตาโขนใหญ่คือครอบครัวของคุณยายประจบ หมิ่นโสสม เท่านั้นและต้องทำทุกปี

วัดโพนชัย

ทางวัดได้มีหน้าที่ การอำนวยความสะดวกในการจัดฟันจัดงานผีตาโขนภายในวัด คอยช่วยเหลือและประสานงาน กับหน่วยที่มีส่วนร่วมในการจัดงานผีตาโขน รวมไปถึงคอยช่วยเหลือคนในชุมชนในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบพิธีหรือกิจกรรมที่จะจัดขึ้นภายใน บริเวณวัด และร่วมพิธีทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่สำคัญภายในงาน เช่น พิธีการเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์



ภาพ 4.6 1 วัดโพนชัย ซึ่งภายในเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานผีตาโขน
ที่มา จากเว็บไซต์ aotto.com “ประวัติวัดโพนชัย”

ใน <https://sites.google.com/site/abcdansai199/prawati-wad-phon-chay>

วัดโพนชัย สร้างมาพร้อมกับการสร้างพระธาตุศรีสองรัก มีพระพุทธรเจ้าใหญ่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอด่านซ้าย ยังเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนซึ่งเจ้าพ่อกวนและเจ้าแม่นางเทียมเป็นผู้นำ ชาวบ้านชาวอำเภอด่านซ้ายร่วมกัน ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในงานและในวันสำคัญอื่น ๆ เช่นงานสมโภชพระพุทธรบาทจำลอง งานออกพรรษา งานเข้าพรรษา และวัดโพนชัยเป็นวัดที่ใช้ในการอุปสมบทพระเนื่องจากเจ้าอาวาสเป็นเจ้าของอำเภอด่านซ้าย

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

องค์กรปกครองท้องถิ่นในอำเภอด่านซ้าย มีทั้งหมด 11 ตำบล มีหน้าที่ ในการจัดซุ้มนิทรรศการ ศาลาแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นและของดีประจำตำบล จัดแสดงวิถีชีวิตต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่น รวมไปถึงการ ร่วมขบวนแห่ขบวนในวันที่สองของงานในขบวน ประกอบไปด้วย การละเล่นทอดแห ตกปลา สวิง สุ่ม เป็น การแสดงวิถีชีวิตการทำมาหากินและการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งใช้อุปกรณ์แบบดั้งเดิม การละเล่น ควายคู่ เป็นการแสดงวิถีชีวิตการเลี้ยงสัตว์เพื่อนำมาใช้งานในการไถนาซึ่งปัจจุบันลดน้อยลง เนื่องจากมีเครื่องจักรมาแทน การละเล่นทั้งบั้ง เป็นแสดงในขบวนของคนป่าที่แสดงออกถึงความยินดีร่วม ทางส่งพระเวสสันดรเข้าเมือง



ภาพ 4.7 รถแห่ขบวนของเทศบาลตำบลด่านซ้าย
ที่มา กิ่งแก้วกับใหญ่วัยซึ่ง “ชวนไปม่วน งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน”
ใน <http://www.yaikintiew.com/blogs/411>

สถานศึกษา



ภาพ 4.8 ขบวนแห่ของสถานศึกษาในอำเภอด่านซ้าย
ที่มา โรงเรียนศรีสองรักวิทยา “เทศกาลประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน”
ใน [http://data.bopp-obec.info/emis/news/news_view_school.php?](http://data.bopp-obec.info/emis/news/news_view_school.php?ID_New=106365)
ID_New=106365

ในส่วนสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีหน้าที่แสดงเปิดงาน ประกวดแข่งขันการเต้นผีตาโขน
เดินขบวน ฆ้องวงค์ต่าง ๆ เช่น ฆ้องวงค์ต่อต้านยาเสพติด งดดื่มสุรา บุหรี่ เป็นต้น สถานศึกษาระดับ
มัธยมศึกษา มีหน้าที่เดินขบวนเทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 10 ขบวนพระเวสสันดรกัณฑ์ที่ 13 นักเรียนส่วนที่
เหลือที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นตัวแทนของโรงเรียนเกือบสถานศึกษา ในเขตอำเภอด่านซ้าย จะสวมชุดผีตาโขน
ร่วมงานทำให้มีผีตาโขนเป็นจำนวนมากภายในงาน เหล่าบรรดาผีตาโขนเดินทยอกล้อผู้คนภายในงาน โดย
ทุกคนต่างเต็มทีกับงานสนุกสนานกับการละเล่นผีตาโขน มีชุดผีตาโขนเป็นของตัวเอง รวมตัวกันเดินขบวน
กับหน่วยงานอื่น ๆ ภายในงาน

ภาคเอกชน



ภาพ 4.9 การร่วมงานของบริษัทแอร์เอเชีย
ที่ท่า กิ่งเกี่ยวกับใหญ่วิจัยซึ่ง “ชวนไปม่วน งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน”
ใน <http://www.yaikintiew.com/blogs/411>

ในกลุ่มของภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในงานประเพณีผีตาโขน ในด้านประชาสัมพันธ์ สนับสนุนงบประมาณต่าง ๆ มีทั้งในระดับท้องถิ่น เช่น ชมรมผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม รีสอร์ท ในพื้นที่ เป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจที่สุด บริการด้วยมิตรไมตรี คิดค่าบริการ อาหาร ที่พัก และอื่น ๆ ด้วยราคาที่ยุติธรรม ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเลยและอำเภอด่านซ้าย และการจัดงานที่ยิ่งใหญ่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคี จากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน รวมทั้งพี่น้องประชาชนทุกคนด้วย ส่วนภาคเอกชนระดับประเทศมีหลายองค์กรเข้าร่วมเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางร่วมสืบสานประเพณีผีตาโขน เช่น บริษัทแอร์เอเชียได้นำพนักงานร่วมขบวนวัฒนธรรมแต่งกายชุดผีตาโขน และจัดบูธกิจกรรมภายในงาน และต้อนรับนักท่องเที่ยวติดต่อกันมาอย่างหลายปี เช่นเดียวกับ บริษัทเอไอเอส ได้มีการจัดบูธอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เข้าร่วมขบวนวัฒนธรรมแต่งกายชุดผีตาโขนเพื่อสืบสานวัฒนธรรม เป็นต้น และยังมีบริษัท อื่น ๆ ที่เข้าร่วมในงานบุญประเพณีผีตาโขนอีกจำนวนมาก เพื่อสร้างสีสันและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน

4.2 กิจกรรมการมีส่วนร่วมภายในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

ก่อนวันโฮมคณะแสนได้จัดเตรียมสถานที่เบิกอุปัชฌ์ บริเวณริมแม่น้ำหมัน และชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ หนุ่มสาวพากันไปที่วัดเพื่อช่วยกันทำที่ปักตอกแต่งประดับศาลาโรงธรรม ด้วยพวงมาลัยธงทิว ทำหมากพั้นคำ เมียงพั้นคำ เทียนพั้นรูปพั้น และข้าวตอกดอกไม้ เพื่อบูชาพระ มีดอกบัวพั้นดอก ดอกผักตบชวาพั้นดอก นิยมทำด้วยไม้เนื้ออ่อน กระจดาซสี ไบลานหรือไบताल นำด้ายสายสิญจน์มาขึงรอบศาลาโรงธรรมทั้งแปดทิศ โดยความเชื่อว่าเป็นที่ปลอดภัยและป้องกันพญามาร



ภาพ 10 การตกแต่งศาลา เตรียมสถานที่ในวันฟังเทศน์
ที่मा เพจ Facebook “ด่านซ้ายไทยเลย”

ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2579660492086549/?type=3&theater2527266857325913/?type=3&theater>

วันแรกของงานหรือวันโสม

เช้ามีดของวันแรกหรือที่ชาวบ้านเรียก วันโสม (วันรวม) เวลาประมาณตีสาม “พ่อแสน” ตัวแทนของชาวบ้านจะเดินจากบ้านเจ้าพ่อกวนไปยังวัดโพชนชัยเพื่อเข้าพิธีบวชพรหมณ์รับศีล จากนั้นพ่อแสนจะเดินนำหน้าขบวนบริวาร ชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมพิธีจากวัดโพชนชัย ไปที่ปากแม่น้ำหมันที่บรรจบกับห้วยน้ำศอก ชาวบ้านเชื่อกันว่าแม่น้ำหมันเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ กระแสของน้ำไหลขึ้นทางทิศเหนือ อยู่คู่กับเมืองด่านซ้ายมาหลายร้อยปี เมื่อถึงบริเวณปากแม่น้ำหมัน “พ่อแสน” จะทำพิธีเบิกพระอุปคุต พิธีกรรมสำคัญของการจัดงานบุญหลวง “พระอุปคุต” เป็นพระผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก จะต้องทำพิธีอัญเชิญมา เพื่อปกป้องรักษา เกิดความสวัสดิมีชัย ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ และเพื่อให้การจัดงานบุญเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น ไม่มีมารตนใดกล้ามารุกราน



Copyright by Naresuan University

ภาพ 4.11 พิธีเบิกพระอุปคุตบริเวณริมแม่น้ำหมัน

ที่มา edtguide “งมพระอุปคุต”

ใน <https://www.edtguide.com/travel/459074/Ngm-phra-xup-khut#>

พ่อแสนเริ่มกล่าวอาราธนาพระอุปคุต “พ่อแสนเมืองจันทร์” จะลงไปในแม่น้ำหมันเพื่ออัญเชิญพระอุปคุตขึ้นมา “โดยสมมติเอาก้อนหินเพียงหนึ่งก้อนที่วางอยู่ใต้น้ำ เปรียบเป็นตัวแทนของพระอุปคุต” โดยพ่อแสนเมืองจันทร์จะต้องงมก้อนหินสามรอบ รอบแรกจะถามว่าใช่พระอุปคุตหรือไม่ ชาวบ้านปวริวารจะตอบว่าไม่ใช่ ในรอบที่สาม ชาวบ้านจะตอบว่าใช่ “นั่นแหละพระอุปคุตที่แท้จริง” จากนั้นอัญเชิญพระอุปคุตขึ้นมาใส่พาน พ่อแสนอุ้มเมืองเดินนำขบวนแห่ เชิงแช่ช่องสรรเสริญ กลับมายังวัดโพนชัยทำทักษิณาวรรต 3 รอบ เชิญพระอุปคุตไปยังทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และทิศใต้ ขณะทำพิธีจะมีการยิงปืน 3 นัด จากนั้นอัญเชิญพระอุปคุตประดิษฐานที่หอพระอุปคุตด้านทิศตะวันออก เป็นอันเสร็จพิธีช่วงเช้า



ภาพ 4.12 พิธีตักบาตรแด่พระสงฆ์

ที่มา ถ่ายโดยคุณตุ้ เพจ Facebook “ด่านซ้ายไทเลย”

ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/>

2583451895040742/?type=3&theater

เวลา 08:30 นาฬิกา มีขบวนแห่ไปที่บ้านเจ้าพ่อกวนและเจ้ามานางเทียมเพื่อทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้แก่เจ้าพ่อกวนและเจ้าแม่นางเทียม เมื่อได้เวลาอันสมควรเจ้าพ่อกวนเจ้าแม่นางเทียม คณะแสน นางแต่งบรรดาผีตาโขนใหญ่ผีตาโขนเล็กทั้งหลาย ตลอดจนขบวนเซิ้งจะร่วมกันเคลื่อนขบวนแห่ไปยังวัดโพนชัย



ภาพ 4.13 บ้านเจ้าพ่อกวน หมู่บ้านวัฒนธรรมด่านซ้าย
ที่มา ถ่ายโดย ดวงนุช “ปิ่น แล เสนอ ตามหาจิตวิญญาณแห่งด่านซ้าย”
ใน <https://www.tatcontactcenter.com>

เวลา 10:00 นาฬิกา พิธีเปิดเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนแบบโบราณ เพื่อเล่นผีตาโขนให้เจ้านายดู เสร็จแล้ว เวียนรอบอุโบสถสามรอบ ซึ่งวันแรกจะมีผีตาโขนจำนวนมากทยอยออกล้อผู้คนที่มาร่วมงานอย่างสนุกสนาน

ภายในงานมีนิทรรศการต่าง ๆ ณ ลานวัฒนธรรมอำเภอด่านซ้าย มีการสาธิตการทำและวาดหน้ากากผีตาโขน ณ ลานวัฒนธรรมอำเภอด่านซ้าย เลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร OTOP ของที่ระลึก ของตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ ณ บริเวณที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย ตลอดจนกลางคืนมีการแสดงดนตรี เพื่อความสนุกสนานของผู้ชมงาน



ภาพ 4.14 บ้านเจ้าพ่อกวาน หมู่บ้านวัฒนธรรมด่านซ้าย
ที่มา ถ่ายโดย ดวงนุช “ปิ่น แล เลย ตามหาจิตวิญญาณแห่งด่านซ้าย”
ใน <https://www.tatcontactcenter.com>

วันที่สองของงานหรือวันแห่พระ

สำหรับวันที่สองของงาน เป็นพิธีเปิดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนแบบทางราชการ ซึ่งมีขบวนแห่ยิ่งใหญ่ตระการตา และเวลา 15:00 นาฬิกา พิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง โดยเจ้าพ่อกวานจะถูกเชิญนั่งบนบั้งไฟ เมื่อแห่ถึงวัดโพนชัยจะเดินเวียนรอบโบสถ์ 3 รอบ ในระหว่างที่เคลื่อนขบวนจะมีการโปรยกำไลปทุมักษ์ ซึ่งก็คือ เหรียญเงิน เหรียญทอง ซึ่งเด็กและผู้ใหญ่จะแย่งกันเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เป็นที่สนุกสนาน บรรดาผีตาโขนจะเริ่มเล่นกันตั้งเช้า ส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มกันอยู่ที่วัดโพนชัยวาดลวดลาย เดินตามจังหวะดนตรีที่สนุกสนานครื้นเครง หลังจากนั้นบรรดาผู้เล่นผีตาโขนจะนำชุดและอุปกรณ์ที่ใช้เล่นไปทิ้งลงแม่น้ำหมันบริเวณท่าวังเวิน ถือเป็นการเล่นที่ปล่อยล่องลอยไปกับแม่น้ำ



ภาพ 4.15 ขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง โดยเชิญเจ้าพ่อกวนจีนนั่งบนบั้งไฟ
 ที่มา เพจ Facebook “ตำนานซ้ายไทยเลย”
 ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2506035522782380/?type=3&theater>



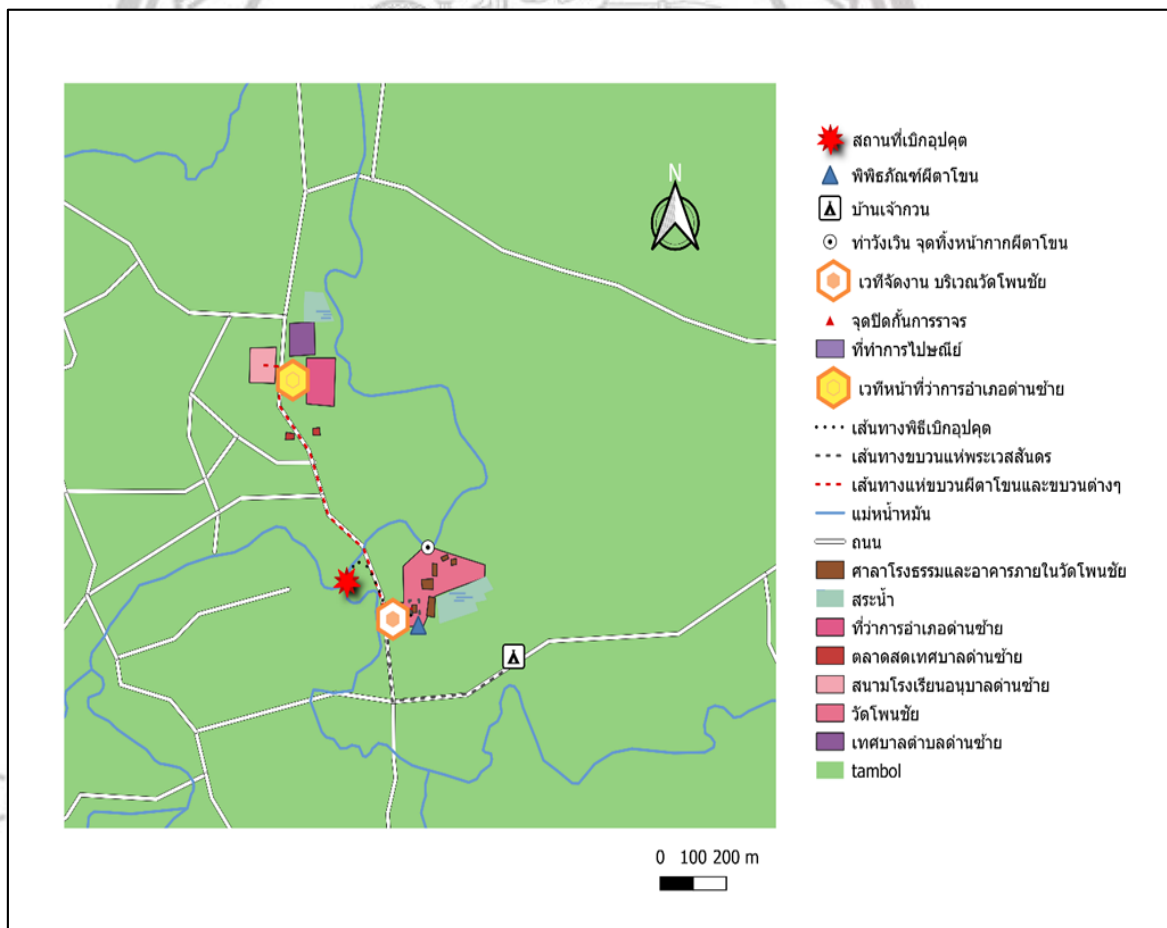
ภาพ 4.16 พิธีเบิกทึ่งหน้ากากผีตาโขนบริเวณท่าวังเวิน
 ที่มา ภัทรารุส บุญประเสริฐ “นักท่องเที่ยวแห่ชมขบวนแห่พระเวสสันดร”
<https://www.tsood.com/contents/3019990>

วันที่สามของงานหรือวันฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

การเทศน์มหาชาติ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 13 กัณฑ์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและออกบวชจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เชื่อว่า ผู้บูชากัณฑ์เทศน์ใด ย่อมมีอานิสงส์ (ผลแห่งกุศลกรรม, ผลบุญ, ประโยชน์ที่เกิด) จากการทำบุญนั้น ๆ

หลังวันงาน

หลังจากวันงานกลุ่มเจ้าพ่อกวนและคณะแสนต่างทำความสะอาดจัดเก็บอุปกรณ์ จำพวกหอกดาบ ฉัตร เพื่อไว้ใช้ในพิธีต่อไปไว้ รวมไปถึงชุดลายช้างหึ่งที่เจ้ากวนสวมใส่จะนำมาประกอบพิธีเพียงปีละครั้งแล้วนำเก็บไว้ที่เดิม



ภาพ 4.17 แผนที่แสดงตำแหน่งพิธีกรรมและเส้นทางขบวนของเจ้าพ่อกวน

ส่วนราชการ

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

ในส่วนราชการมีหน้าที่ในการดำเนินต่าง ๆ ภายในงาน ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การแถลงข่าว การจัดงาน ก่อนวันโฮมได้มีการเตรียมความพร้อมของงาน จัดเตรียมเวทีติดตั้งระบบไฟฟ้าเครื่องเสียง สำหรับการแสดงและพิธีสำคัญต่าง ๆ บริเวณวัดโพนชัยและหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้ายเพื่อจัดกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น จัดเตรียมสถานที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวรวมไปถึงการจัดสรรสถานที่จอดรถให้เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวการวางแผนการจราจร ติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในงานแบ่งโซนการจัดกิจกรรม การตั้งร้านค้าต่าง ๆ ภายในงานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำความสะอาดสถานที่ปรับปรุงทัศนียภาพต่าง ๆ ภายในงานให้มีความสวยงามความพร้อมเพื่อดึงดูดและต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะหลั่งเข้ามาเป็นจำนวนมาก ร่วมกันวางแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความเรียบร้อยของงาน



ภาพ 4.18 การจัดเตรียมเวทีเพื่อพิธีเปิดและจัดกิจกรรม

ที่มา เฟซบุ๊ก “ด่านซ้ายไทยเลย”

ใน [https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/๒](https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/๒579660492086549/?type=3&theater)

2579660492086549/?type=3&theater

วันแรกของงานหรือวันโฮม

แบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่อย่างเป็นระบบ กำหนดการจัดงานประเพณีอย่างเป็นระบบ จัดหาติดต่อการแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมชมงาน เตรียมความพร้อมรับมือกับเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น วันแรกของงาน เวลา 06:00 นาฬิกา มีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยการจราจร ในพิธี ตักบาตรพระสงฆ์ หน้าวัดโพนชัย ตามถนนแก้วอาสาเข้าตลาดสด ถึงทางแยกไปอำเภอนาแห้ว เวลา 09:00 นาฬิกา อำนวยความสะดวก ขบวนแห่ของเจ้ากวน ขบวนเยาวชน และประชาชนทั่วไป จากบ้านเจ้าพ่อกวนไปยังวัดโพนชัย เวลา 10:00 ร่วมพิธีเปิด “งานบุญหลวงแบบโบราณ” วันโฮม (ณ วัดโพนชัย) เวลา 15:00-23:00



ภาพ 4.19 การจัดเตรียมเวทีเพื่อพิธีเปิดและจัดกิจกรรม

ที่มา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู “พิธีเปิดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน”
ใน https://www.m-culture.go.th/nongbualamphu/ewt_news.php?nid=1095&filename=index

วันที่สองของงานหรือวันแห่งพระ

เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปกครองอำเภอด่านซ้าย ควบคุมและดูแลความเรียบร้อยภายในงานบริเวณ จัดกิจกรรมการแสดงดนตรีสดบนเวทีกลางหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย วันที่สองของงาน เวลา 08:00 นาฬิกา จัดระเบียบรูปขบวนแห่ของเจ้ากวน แม่นางเทียม คณะพ่อแสน ขบวนทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 10 ขบวนพระเวสสันดร 13 กัณฑ์ ขบวนองค์กรปกครองท้องถิ่น ขบวนภาคเอกชน ณ บริเวณโรงเรียนอนุบาลด่านซ้าย เวลา 10:00 นาฬิกา ร่วมพิธีเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน มหกรรมหน้ากนกานาชาติ เวลา 15:30 นาฬิกา อำนาจความสะดวกการจราจร ขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง พิธีจุดบั้งไฟบูชาพญาแถนเพื่อขอฝน บริเวณหลังวัดโพนชัย เวลา 17:00 – 24:00 นาฬิกา เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปกครองอำเภอด่านซ้าย ควบคุมรักษาความเรียบร้อยภายในงาน บริเวณจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีสดเวทีกลางหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย และจุดที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ ภายในงาน เพื่อความเรียบร้อยและปลอดภัยของผู้เข้าร่วมงาน



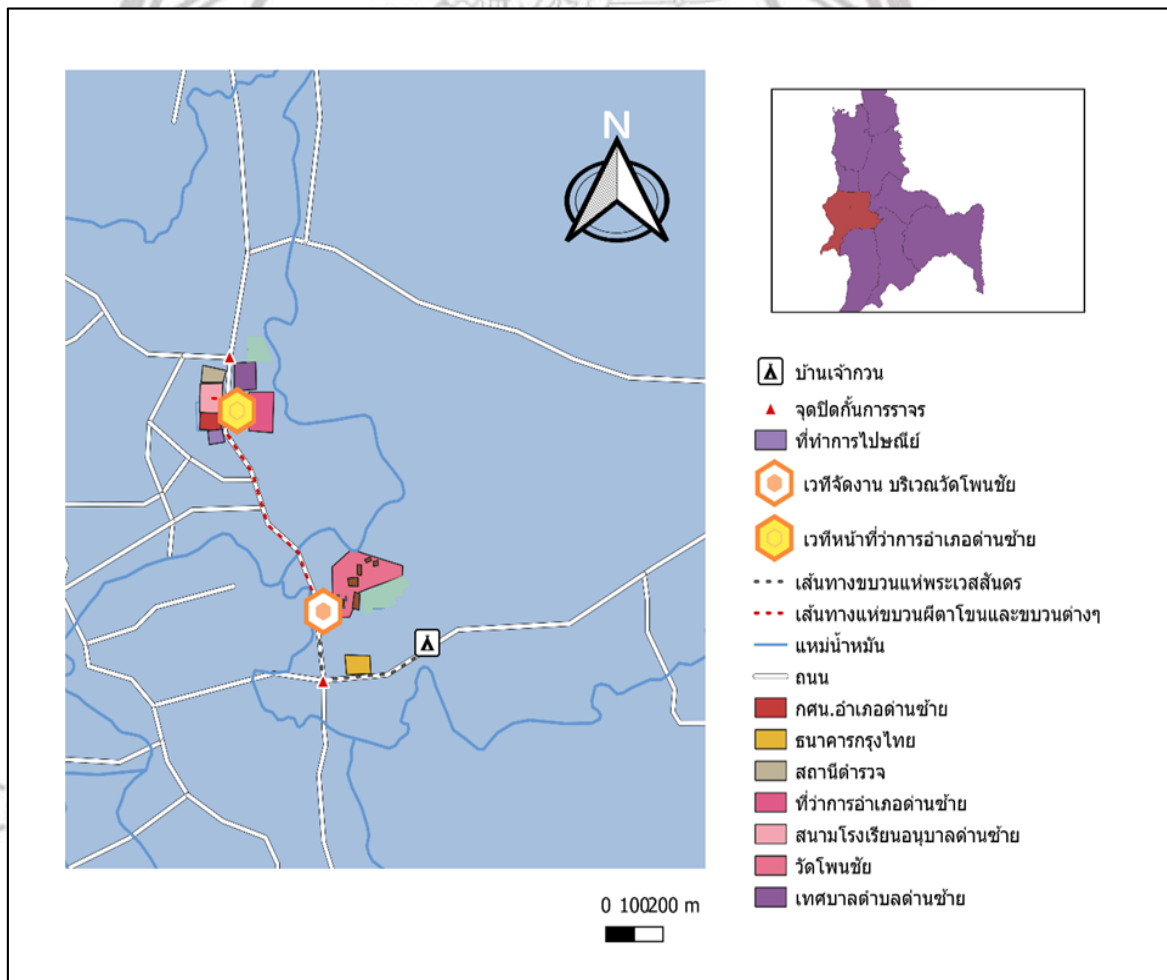
ภาพ 4.20 การดูแลรักษาความปลอดภัยภายในงาน
ที่มา ผู้ใช้งานเว็บไซต์ pantip “ผีตาโขน หน้าร้าย แต่ขี่เล่น เพื่อนำพาความทุกข์ให้จากไป”
ใน <https://pantip.com/topic/35357253>

วันที่สามของงานหรือวันพืงเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

วันที่สามจะเป็นการฟังเทศน์มหาชาติ ตั้งแต่เช้ามีดเพื่อกลุ่มเมลาจิตใจและได้อานิสงส์ผลบุญแรงกล้า จากนั้นนำด้ายสายสิญจน์ที่ซึ่งรอบศาลาโรงธรรมมาผูกข้อมือเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล

หลังวันงาน

ส่วนราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเก็บสถานที่ การทำความสะอาด ร่วมมือกันทำงาน เพื่อให้สถานที่จัดงานกลับมาพร้อมใช้ในเวลาราชการเช่นเดิม จากความคิดเห็นส่วนราชการ หน่วยงานทุกหน่วยงานสามารถประสานงาน และช่วยเหลือร่วมมือกันจัดงานได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ มีจุดตกบกพร่องบ้างเพียงเล็กน้อย ทำให้การจัดงานสามารถผ่านไปได้ดีทุกปี



ภาพ 4.21 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของส่วนราชการ

องค์กรปกครองท้องถิ่น

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

ก่อนวันโฮม เจ้าหน้าที่ของตำบลต่าง ๆ มีการจัดชุมนุมนิทรรศกาล ศาลาแสดงวิถีชีวิตท้องถิ่นและของดีประจำตำบล บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย ในชุมจะจัดแสดง วิถีชีวิตต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่น เช่น เข็นฝ้าย แสดงวิธีการนำปุ๋ยฝ้ายเข็นหรือทอ ให้เป็นเส้นใยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทอผ้าห่ม ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน การจักสานแสดงการจักสานเครื่องใช้ต่าง ๆ จากไม้ไผ่ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นหวดหนึ่งข้าว ข้อง กระจับข้าว กระจัง เป็นต้น การนำสัปประด แก้วมังกร กล้วยน้ำหว่า เป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกและทำรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่ มาแสดงภายในงานด้วย อีกส่วนจะมีหน้าที่จัดเตรียมอุปกรณ์การเดินขบวน ตกแต่งรถแห่ขบวนเพื่อประกวด



ภาพ 4.22 การละเล่นทั้งบั้ง

ที่มา XSITE Design Studio Co.,Ltd. “ตามล่าหาผีที่ด่านซ้าย”

ใน <https://th.readme.me/p/176651>

วันแรกของงานหรือวันโฮม

ภายในงาน ในขบวนประกอบไปด้วย การละเล่นทอดแห ตกปลา สวิง สุ่ม เป็นการแสดงวิถีชีวิต การทำมาหากินและการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งใช้อุปกรณ์แบบดั้งเดิม การละเล่นควายคู่ เป็นการแสดงวิถีชีวิตการเลี้ยงสัตว์เพื่อนำมาใช้แรงงานในการไถนาซึ่งปัจจุบันลดน้อยลง เนื่องจากมีเครื่องจักรมาแทน การละเล่นทั้งนี้ เป็นแสดงในขบวนของคนป่าที่แสดงออกถึงความยินดีร่วมทางส่งพระเวสสันดรเข้าเมือง พร้อมกับเหล่าผีตาโขน หน้ากากผีตาโขนแฟนตาซี (หน้ากากคิงคอง) เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน โดยหน้ากากทำขึ้นจากหวดหนึ่งข้าว เขียนลวดลายแบบง่ายๆ ส่วนชุดทำจากจีวรเก่าพระสงฆ์ นำมาย้อมสีเล็กน้อย วันโฮมยังไม่มีขบวนขององค์กรปกครองท้องถิ่น แต่มีผีตาโขนน้อยของตำบลต่าง ๆ เข้าร่วมงานอย่างสนุกสนาน



ภาพ 4.23 ลักษณะผีตาโขน ที่ประกอบในขบวนองค์กรปกครองท้องถิ่น
ที่มา เพจ Facebook “ด่านซ้ายไทยเลย”

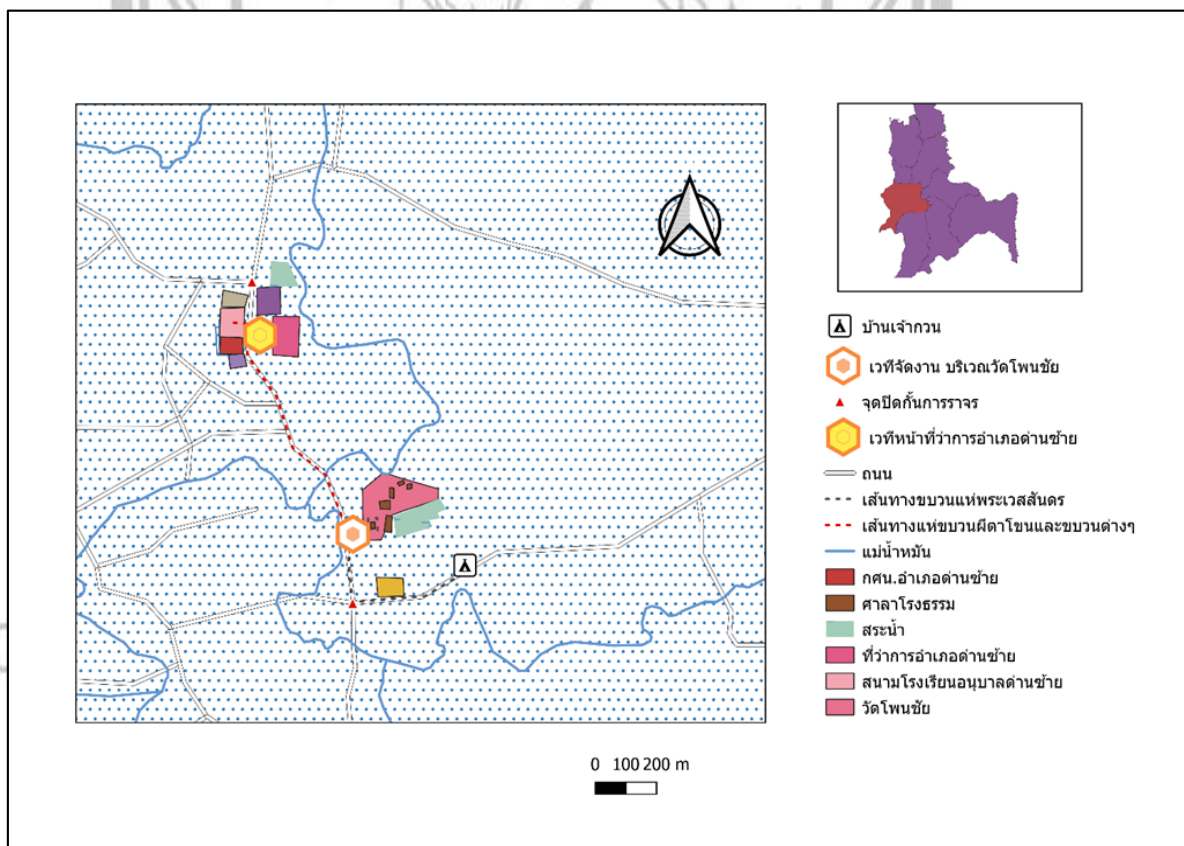
ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2575627485823183/?type=3&theater>

วันที่สองของงานหรือวันแห่พระ

วันที่ 2 ของงานเวลา 08:00 นาฬิกา ขบวนขององค์กรปกครองท้องถิ่น เตรียมความพร้อม บริเวณโรงเรียนอนุบาลด่านซ้าย พร้อมกับขบวนอื่น ๆ เวลา 10:00 นาฬิกา เริ่มแห่ขบวนของปกครองท้องถิ่น เพื่อแสดงวิถีชีวิต ของดีประจำตำบล ไปตามถนนเพื่อแสดงแก่สายตานักท่องเที่ยว และมีการประกวดขบวนแต่ละตำบลด้วย

วันที่สามของงานหรือวันพืงเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

วันที่สามของงานเป็นกานพืงเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ตั้งแต่เวลา 02:00 – 18:00 นาฬิกา มีขบวนแห่ต้นกัณฑ์ ตั้งแต่เช้ามืด เวลา 10:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 6 ของเทศบาลตำบลด่านซ้ายและเทศบาลศรีสองรัก ชื่อกัณฑ์จุลพล เวลา 11:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 7 ของอบต.โพนสูง อบต.วังยาว ชื่อกัณฑ์มหาพล เวลา 12:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 8 ของอบต.อิปุม อบต.กกสะทอน ชื่อกัณฑ์กุมาร เวลา 13:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 9 ของอบต.นาดี อบต.ปากหมัน ชื่อกัณฑ์มัทรี เวลา 14:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 10 ของอบต.โป่ง ชื่อกัณฑ์สักกบรรพ เวลา 15:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 11 ของอบต.โคกงาม ชื่อกัณฑ์ มหาราช เวลา 16:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ กองที่ 12 ของอบต.นาหอ ชื่อกัณฑ์ ฉกษัตริย์



ภาพ 4.24 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น

หลังวันงาน

หลังจากเสร็จวันงานประเพณีผีตาโขนแล้ว เจ้าหน้าที่ของแต่ละตำบลก็เก็บสถานที่ ศาลาแสดงวิถีชีวิต บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย ทำความสะอาดบริเวณโดยรอบ และจัดเก็บรถแห่ขบวนกลับอบต. ของแต่ละตำบล

คุ้มบ้าน

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

ก่อนวันโฮมชาวบ้านบางส่วนจะช่วยกันตกแต่งวัด บางบ้านก็กินเลี้ยงสังสรรค์ต้อนรับลูกหลานที่ไปทำงานต่างจังหวัด ส่วนใหญ่คนในชุมชนเทศบาลตำบลด่านซ้าย จะนิยมนรวมกลุ่มกันทำหน้าากผีตาโขนที่บ้านหัวหน้ากลุ่ม ตามหมู่บ้าน หรือบ้านใครคนใดคนหนึ่ง มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ร่วมกันออกแบบชุดลวดลายหน้าากให้สวยงามและเป็นจุดเด่น ประจำกลุ่มของตัวเองที่ปฏิบัติกันมาทุก ๆ ปี เรียกกลุ่มผีตาโขนดังกล่าวว่า กลุ่มผีตาโขนอิสระ โดยมีการรวมกลุ่มที่ทำกันมาอย่างยาวนาน เป็นการใช้เวลาว่างของทุกคนใส่ใจและออกแบบชุดของตนเพื่อใส่ร่วมงาน เช่น กลุ่มผีตาหวาน โรงเรียนอนุบาลด่านซ้าย กลุ่มวาดศิลป์ บ้านหนองผือ กลุ่มเอ่งเต่ง บ้านโพหนอง กลุ่มนะจ๊ะ บ้านเหนือ กลุ่มอั้งลั้ง บ้านนาสีเทียน กลุ่มไม้สามแสน บ้านนาสีเทียน กลุ่มเอ๊ะเยาะศิลป์ บ้านนาหว่า กลุ่มตำนานเลย บ้านน้ำพุ กลุ่มแสงศิลป์ บ้านเหนือ กลุ่มขึ้นบาน หรือ clube 65 บ้านหัวนาโยง กลุ่มพันธมิตร ด่านซ้าย บ้านหัวนาโยง กลุ่มหัวขัวเก่า บ้านนาเวียง กลุ่มนกฮูกหัวขัวเก่า บ้านนาเวียง กลุ่มสินสยาม บ้านหนองฟ้าแลบ กลุ่มสี่ศิลป์ บ้านนาทุ่ม กลุ่มนาไฑู บ้านเหนือ กลุ่มม้วนสี บ้านหัวนาโยง เดอะบ้านเดิน บ้านเดิน ฮิปปีภูเขา บ้านเดิน และกลุ่มนอกเขตเทศบาลอีกจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองและมีแต่งกายและหน้าากเหมือนกันทุกตัวภายในกลุ่ม เช่น กลุ่มผีตาหวานจะมีการแต่งตัวเป็นสีชมพูสดใสสวยงาม ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และคนที่สวมชุดผีตาโขนจะเป็นผู้หญิงทั้งหมด กลุ่มตำนานไทย จะแต่งตัวเป็นผีตาโขนโบราณเหมือนกันทั้งหมดภายในกลุ่ม เป็นต้น

วันแรกของงานหรือวันโฮม

วันงาน วันโฮม ผู้ที่สนใจในพิธีกรรมก็จะปฏิบัติตามเจ้ากวนในพิธีต่าง ๆ เช่นพิธีเบิกอุตุศุด พอช่วงสาย ๆ หลังจากมีพิธีเปิดงาน เหล่าบรรดาผีตาโขนน้อยใหญ่ ต่างออกมาหยอกล้อผู้คนภายในงานเป็นจำนวนมาก บ้างก็เดินตามขบวนแห่ของขบวนเจ้ากวนไปยังบริเวณวัดโพนชัยใครเหนื่อยก็กลับพักไปผ่อน จากนั้นก็กลับมาเดินใหม่

วันที่สองของงานหรือวันแห่พระ

วันที่สองของงาน เหล่าบรรดาผีตาโขน ก็ต่างออกมาหยอกล้อผู้คนนักท่องเที่ยว หรือเดินตามถนนอย่างสนุกสนานครื้นเครง เวลา 15:30 นาฬิกา เหล่าบรรดาผีตาโขนร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองจากบ้านเจ้าพ่อกวนไปยังวัดโพนชัย แห่รอบโบสถ์ 3 รอบ คนเฒ่าคนแก่จะแต่งชุดขางเต็นฟ่อนแห่ขบวนตามจังหวะดนตรีอย่างสนุกสนานเช่นกัน จากนั้นเป็นพิธีทิ้งหน้าากผีตาโขนลงน้ำหมัน ที่ท่าวังเวินวัดโพนชัย ถือเป็นการเล่นเอวเคราะห์ ให้ไหลล่องไปตามแม่น้ำ (ปัจจุบันส่วนใหญ่จะเก็บไว้ใช้ประดับบ้านหรือเก็บไว้ใช้อีกในปีถัดไป) ถือเป็นการเล่นการละเล่นผีตาโขน



ภาพ 4.25 กลุ่มผีตาโขน ผีตาหวานที่มา เพจFacebook “ด่านซ้ายไทยเลย”
 ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2518300961555836/?type=3&theater>

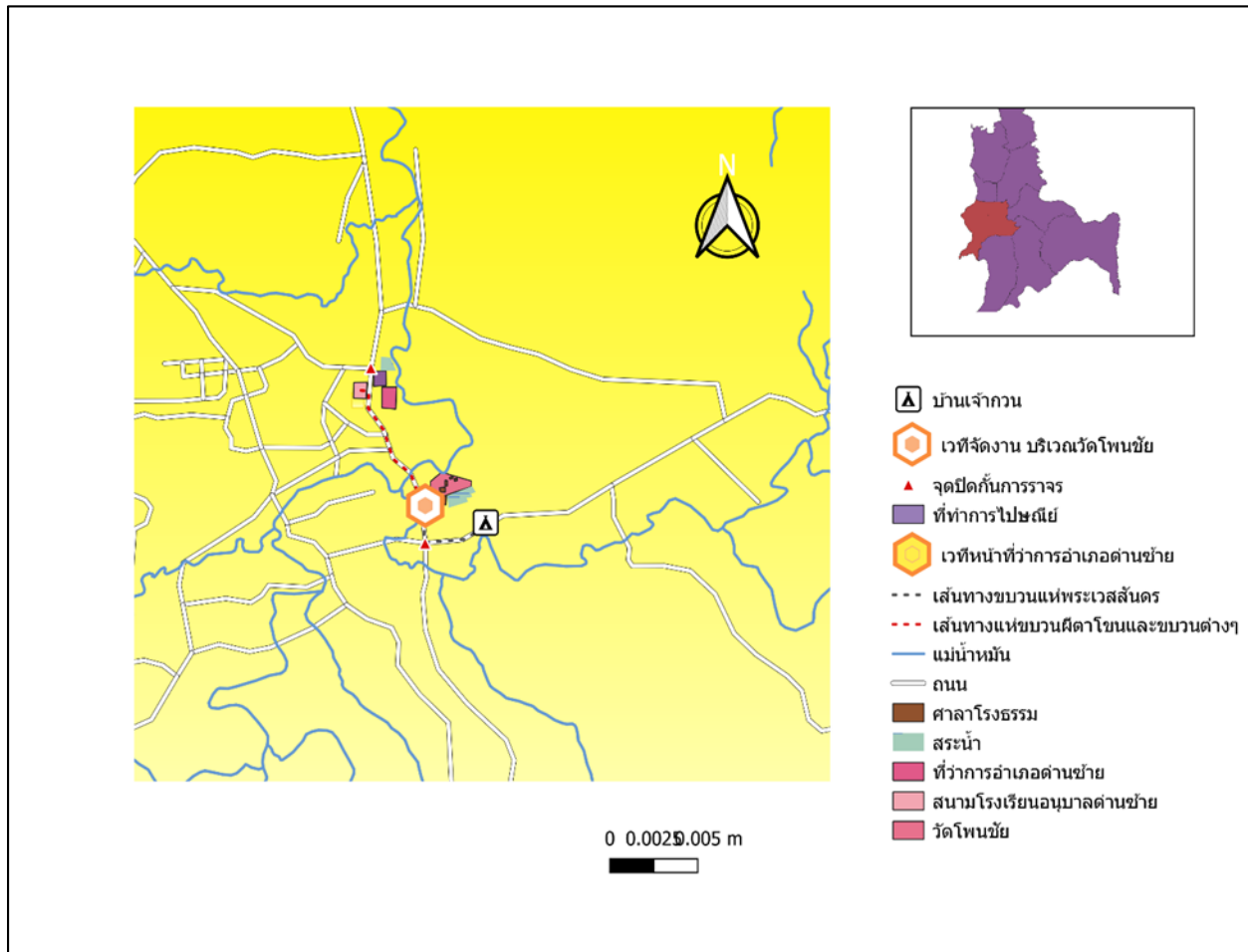
วันที่สามของงานหรือวันฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

วันที่สามของงาน มีขบวนแห่ต้นกัณฑ์เทศน์ ของหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอด่านซ้าย ตั้งแต่เช้ามีด
 จากนั้นเป็นการฟังเทศน์ ตั้งแต่เวลา 02:00 -18:00 นาฬิกาอีกวัน

หลังวันงาน

ไม่พบกิจกรรมที่ทำร่วมกัน แต่บางกลุ่มหรือบางคน ที่ไม่ได้ทิ้งหน้ากากผีตาโขน ก็ได้นำมาตกแต่ง
 อาคารบ้านเรือน หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

All rights reserved



ภาพ 4.26 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของคุ้มบ้าน(ผีตาโชนอิสระ)

คุณยายประจบ หมื่นโสสม

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

ที่บ้าน คุณยาย “ประจบ หมื่นโสสม” ชาวอำเภอด่านซ้าย ซึ่งเป็นครอบครัวแรกในอำเภอด่านซ้ายที่สร้างผีตาโชนใหญ่ คนในชุมชนหรือใกล้เคียง ในส่วนของผีตาโชนใหญ่ก็จะนำมาทิ้งที่แม่น้ำหลังเสร็จจากงานบุญหลวงในทุก ๆ ปี ผีตาโชนใหญ่ มีลักษณะเป็นหุ่นที่จำลอง ขึ้นมาจากโครงไม้ไผ่สาน ห่อคลุมด้วยผ้าหรือกระดาษ ซึ่งมีขนาดใหญ่โตกว่าคนธรรมดาประมาณสองเท่า ผีตาโชนใหญ่จะถูกตกแต่งไปด้วยวัสดุที่หาได้จากท้องถิ่นที่แสดงถึงรูปร่างเพศชายและหญิง มีการประดับอวัยวะเพศที่ บ่งบอกถึงความเป็นชายและหญิงอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ สมัยโบราณว่าอวัยวะเพศของมนุษย์จะแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ และ ประเพณีผีตาโชนในแต่ละปีจะมีการจัดทำตาโชนใหญ่เพื่อร่วมขบวนเพียง 1 คู่เท่านั้น ผู้มีหน้าที่เป็นผีตาโชนใหญ่คือครอบครัวของคุณยายประจบ หมื่นโสสม เท่านั้นและต้องทำทุกปี

วันแรกของงานหรือวันโฮม

โดยงานจะเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้าตรู่ ผู้คนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอด่านซ้าย แต่งกายด้วยชุดผ้าสีสดใส่หน้ากากผีตาโขนที่ทำจากไม้ นุ่น หรือหวดหนึ่งข้างเหนียว ทาสีเป็นหน้าตาให้ดูน่ากลัวแบบผีต่าง ๆ มือถือมีดดาบ ง้าว ไม้พลอง หรือไม้แกะสลัก นอกจากนี้ที่เอยังผูกกระดิ่งหรือกระดิ่งโลหะที่ใช้ผูกคอวัวควาย ทำให้เกิดเสียงดังเวลาเดินหรือเดินไปมาตามจังหวัดนครพนม เพิ่มความครึกครื้นไปตลอดเส้นทางถึงวัดโพนชัย



ภาพ 4.28 ผีตาโขนใหญ่ของ คุณยายประจบ หมื่นโฮม
ที่มา เพจFacebook “ด่านซ้ายไทยเลย”

ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2506035589449040/?type=3&theater>

วันที่สองของงานหรือวันแห่พระ

พิธีแห่พระเวสระหว่างขบวนแห่ก็จะมีบรรดาผีตาโขนทั้งหลายออกมารำรำ ทำท่าทางต่าง ๆ อย่างสนุกสนานทำขบวนเป็นเจ้าแม่นางเทียม กับบริวาร ชาวบ้าน และเหล่าผีตาโขน เดินตามเสด็จไปรอบ เมือง ก่อนตะวันตกดิน สำหรับคนที่เล่นเป็นผีตาโขนใหญ่ ต้องถอดเครื่องแต่งกายผีตาโขนใหญ่ออกให้หมดและนำไปทิ้งในแม่น้ำหมัน ห้ามนำเข้าบ้าน เป็นการทิ้งความทุกข์ยากและสิ่งเลวร้ายไป รอจนปีหน้าฟ้าใหม่ แล้วค่อยทำเล่นกันใหม่

วันที่สามของงานหรือวันฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

วันที่สาม เป็นการรวมเอางานบุญประเพณีประจำเดือนต่าง ๆ ของปีมารวมกันจัดในงานบุญหลวง ประชาชนจะมานั่งฟังเทศน์ มหาชาติ 13 กัณฑ์ ที่วัดโพนชัยเพื่อเป็นการสร้างกุศลและเป็นมงคลแก่ชีวิต

หลังวันงาน

มีการจัดเก็บทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ ที่สามารถใช้ได้ในปีถัดไป รวมไปถึงการทำความสะอาดและบริเวณรอบบ้าน คุณยายประจบ หมั้นโสม

วัดโพนชัย

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

ทางวัดได้มีการอำนวยความสะดวกในการจัดพื้นที่จัดงานผีตาโขนภายในวัด การเดินบิณฑบาตในเช้าวันแรกของงาน และร่วมพิธีทางพุทธศาสนาต่าง ๆ และที่สำคัญคือ พิธีการเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

วันแรกของงานหรือวันโสม

วันแรกของงาน หลังจากพิธีเบิกพระอุปคุต เวลา 06:00 นาฬิกา พระภิกษุวัดโพนชัย ออกมาเดินบิณฑบาต ในพิธีตักบาตรพระสงฆ์ หน้าวัดโพนชัย ตามถนนแก้วอาสาเข้าตลาดสด ถึงทางแยกไปอำเภอนาแห้ว โดยมีคนในชุมชนเป็นจำนวนมาก ร่วมตักบาตรตลอดเส้นทาง

วันที่สองของงานหรือวันแห่พระ

วันที่สองของงาน เวลา 15:00 นาฬิกา พิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง เวลาโดยอัญเชิญพระพุทธรูป 1 องค์ และพระภิกษุจากวัด 4 รูป ขึ้นนั่งบนเสลี่ยงก่อนเริ่มขบวนแห่โดยมีรูปภาพเกี่ยวกับเรื่องพระเวสสันดรและมีขบวนบังไฟร่วมด้วย



ภาพ 4.28 ขบวนแห่พระเวสสันดร โดยมีพระสงฆ์นั่งบนเสลี่ยง
ที่มา MGR Online “ถึงเวลาปล่อยผี!! ใน “งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน”
ใน <https://m.mgrounline.com/travel/detail/9590000057090>

วันที่สามของงานหรือวันฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

เนื่องจากการเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์เป็นธรรมที่เทศน์จะอธิบายให้จบเรื่องโดยสมบูรณ์ในตอนเดียวต้องใช้เวลานานมาก เพราะเป็นเรื่องที่มีเนื้อความยาวซึ่งถูกแบ่งออกเป็นตอน ๆ แต่ละตอนก็เรียกว่า กัณฑ์ เช่น เรื่อง มหาเวสสันดรชาดก ถูกแบ่งเป็น 13 ตอน เรียกว่ามี 13 กัณฑ์ 1000 พระคาถา ในบางปี จำเป็นต้องนิมนต์พระสงฆ์จากวัดอื่นมาร่วมพิธีด้วย

หลังวันงาน

มีการร่วมมือกันในเรื่องจัดเก็บสถานที่ ที่ใช้จัดกิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำความสะอาดภายในบริเวณวัดโพชนชัย

สถานศึกษา

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

หลังจากกำหนดวันจัดงานผีตาโขน ซึ่งมักจะอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงช่วงต้นเดือนกรกฎาคมของทุกปี โดยเจ้าพ่อกวน (ผู้นำทางจิตวิญญาณของท้องถิ่น) จะเป็นผู้กำหนดวันโดยผ่านพิธีการเข้าทรงล่องหน้า ในส่วนสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีหน้าที่หลักในการแสดงเปิดงานบนเวที การประกวดแข่งขันการเต้นผีตาโขน จำเป็นต้องมีการคัดหานักเรียนเพื่อฝึกซ้อมล่องหน้า ส่วนสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีหน้าที่เดินขบวนเทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 10 ขบวนพระเวสสันดรภัณฑ์ที่ 13 มีการคัดตัวนักแสดง นางรำ คนถือป้าย เป็นต้น รวมไปถึงการตกแต่งรถแห่ขบวน นักเรียนส่วนที่เหลือที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นตัวแทนของโรงเรียน หรือที่ว่างจากกิจกรรมของโรงเรียนก็จะสวมชุดผีตาโขนเพื่อไปเดินหยอกล้อผู้คนภายในงานเป็นปกติทุกปีอยู่แล้ว โดยทุกคนต่างเต็มที่จะกับการละเล่น มีชุดผีตาโขนเป็นของตัวเองโดยไม่มีใครบังคับหรือแนะนำทุกคนต่างสนุกสนานกับการละเล่นผีตาโขนเพราะถือเป็นการสืบสานประเพณีไปด้วย ในส่วนของวันโฮม



ภาพ 4.29 นักเรียนและเยาวชนในท้องถิ่นแต่งกายด้วยชุดผีตาโขนเพื่อร่วมงาน
ที่มา เพจ Facebook “ด่านซ้ายไทยเลย”

ใน <https://www.facebook.com/Dansai.Magazine/photos/a.933605696692045/2581958755190056/?type=3&theater>

วันแรกของงานหรือวันโฮม

เวลา 09:30 นาฬิกา ขบวนเยาวชนของนักเรียน เดิมขบวนร่วมกับขบวนของเจ้าพ่อกวนและขบวนของประชาชนทั่วไป เวลา 10:00 นาฬิกา หลังจากพิธีเปิด “งานบุญหลวงแบบโบราณ” วันโฮม (ณ วัดโพนชัย) ชมกิจกรรมการแสดงบนเวทีของนักเรียน พร้อมกับการแสดงหน้าากานานาชาติของประเทศเพื่อนบ้าน และการประกวดการแข่งขันการแสดงของผีตาโขนเล็ก ของสถานศึกษาในอำเภอด่านซ้ายรอบคัดเลือก วันที่สองของงานคือวันแห่พระเวสสันดรและพระนางมัทรีเข้าเมือง

วันที่สองของงานหรือวันแห่พระ

เวลา 8:00 นาฬิกา ขบวนเทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 10 ขบวนพระเวสสันดรกัณฑ์ที่ 13 และขบวนอื่น ๆ พร้อมกันที่บริเวณสนามฟุตบอลโรงเรียนอนุบาลด่านซ้ายพร้อมกันหน้าบริเวณหน้าสนามเด็กเล่นเทศบาลด่านซ้าย เวลา 10:00 นาฬิกา เป็นพิธีเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน มกรรมหน้าากานานาชาติ ณ บริเวณที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย จากนั้นเป็นการแสดงเปิดงานของเยาวชนจากสถานศึกษาในพื้นที่อำเภอด่านซ้าย และมีการเคลื่อนขบวนเทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 10 ขบวนพระเวสสันดรกัณฑ์ที่ 13 และขบวนอื่น ๆ ทั้งขบวนเจ้าพ่อกวนเจ้าแม่นางเทียมและพ่อแสน ขบวนผีตาโขนของกลุ่มองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ขบวนภาคเอกชน ไปยังวัดโพนชัย ในส่วนของเวทีกลางหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้ายยังมีการประกวดเต้นผีตาโขนน้อย รอบชิงชนะเลิศ ในระดับเยาวชนโดยมีสถานศึกษาในพื้นที่เข้าแข่งขัน



ภาพ 4.30 ขบวนพระเวสสันดรของโรงเรียนศรีสองรักวิทยาที่มา เป็นเอกเรื่องเที่ยว“ประเพณีผีตาโขน ด่านซ้าย จังหวัดเลย”

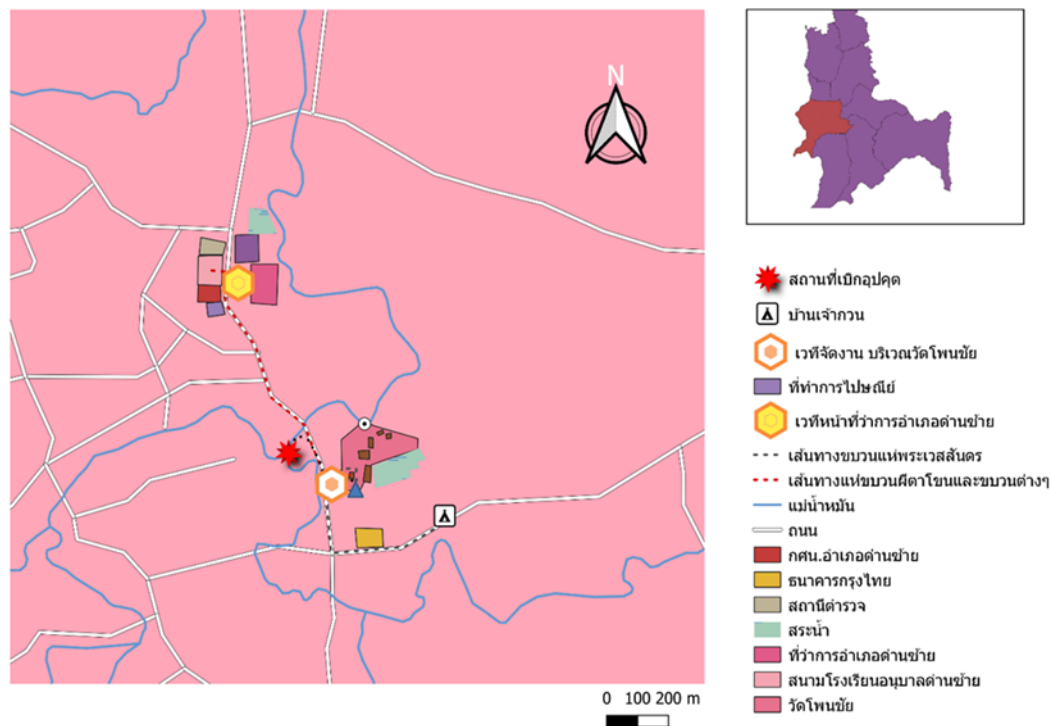
ใน <http://www.thetravel-number-1.com/board/index.php?topic=2.0>

วันที่สามของงานหรือวันพืงเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

วันที่สามเป็นวันพืงเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ นักเรียนและคณะครูที่สนใจเข้าร่วมพืงเทศน์จะเข้าร่วมพืงเทศน์ ณ วัดโพนชัย

หลังวันงาน

หลังวันงานประเพณีผีตาโขนเสร็จสิ้น ทางโรงเรียนได้มีการจัดนักเรียนที่สนใจทำจิตอาสาทำความสะอาดบริเวณวัด และบริเวณการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน รวมไปถึงการทำความสะดวกจัดเก็บอุปกรณ์การแสดง ชุดที่ใส่ในการแสดง จัดเก็บรถที่ใช้ในการแห่ชบวน ความคิดเห็นหลังการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้นักเรียนมีจิตใจที่ดีขึ้นเป็นการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงการร่วมมือการทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ



ภาพ 4.31 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของศึกษา

ภาคเอกชน

วันก่อนงานหรือวันแต่งวัด

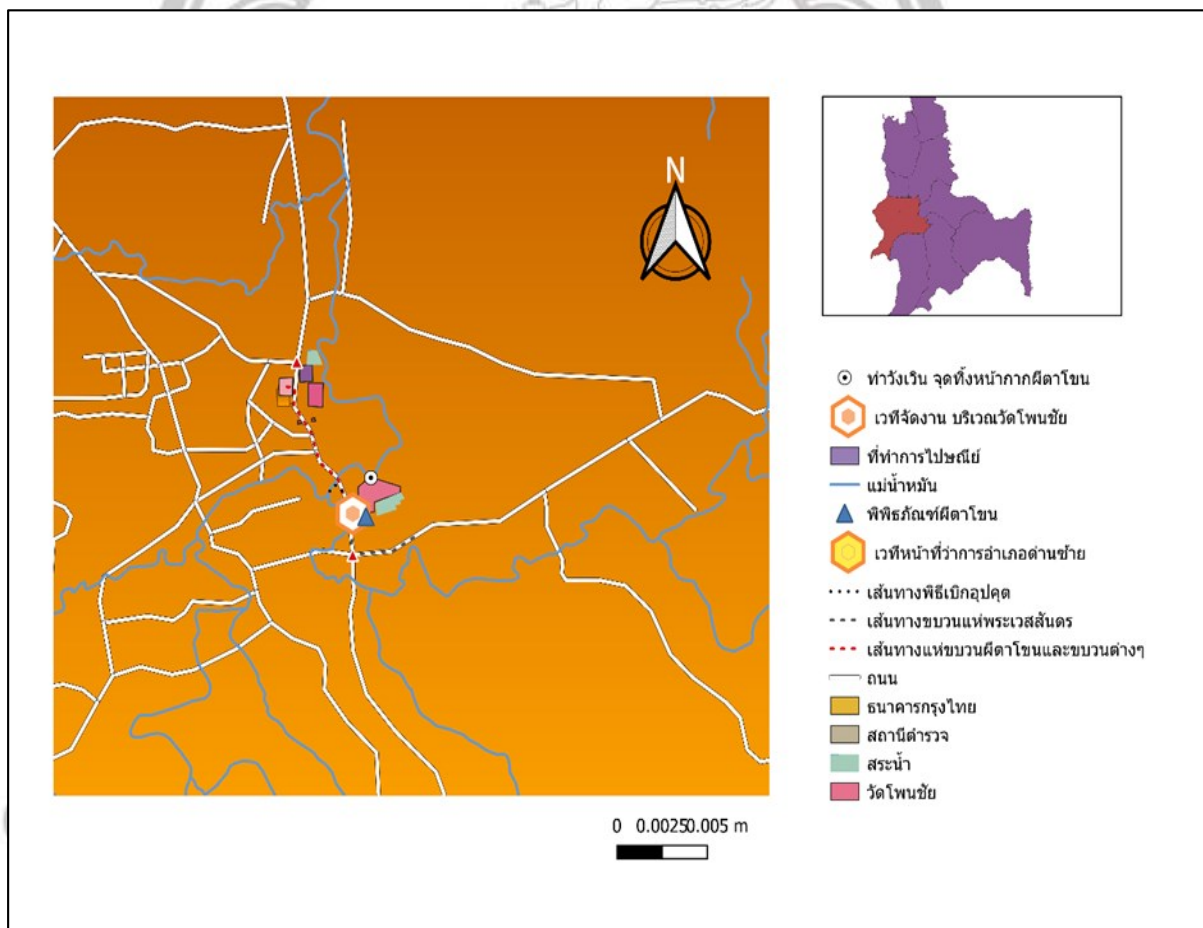
ภาคเอกชนได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์ เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้าชมงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน รวมไปถึงการเตรียมตัวต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริการทางด้านร้านอาหาร การจัดเตรียมสถานที่โรงแรม รีสอร์ท ให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก



ภาพ 4.32 การเข้าร่วมงานผีตาโขน ของบริษัท AIS
 ที่มา เพจ Facebook AIS ภาคอีสาน “บอกแล้วไปม่วนกัน”
 ใน <https://www.facebook.com/AISNortheast/photos/pcb.1706398642788683/1706398606122020/?type=3&theater>

วันแรกของงานหรือวันโฮม

ภาคเอกชนทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจระดับท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรมรีสอร์ท ต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานอย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับภาคเอกชนระดับประเทศ เช่น บริษัทแอร์เอเชียได้นำพนักงานร่วมขบวนวัฒนธรรมแต่งกายชุดผีตาโชน และจัดบุชกิจกรรมภายในงาน และต้อนรับนักท่องเที่ยวติดต่อกันมาอย่างหลายปี บริษัทเอไอเอส ได้มีการจัดบุชอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เข้าร่วมขบวนวัฒนธรรมแต่งกายชุดผีตาโชนเพื่อสืบสานวัฒนธรรม เป็นต้น และยังมีบริษัทอื่น ๆ ที่เข้าร่วมในงานบุญประเพณีผีตาโชนอีกจำนวนมาก เพื่อคอยอำนวยความสะดวก ให้ความรู้แก่ผู้เข้ามาร่วมงานสร้างสีสันและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน



ภาพ 4.33 แผนที่แสดงตำแหน่ง กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

วันที่สองของงานหรือวันแห่งพระ

ภาคเอกชนมีการออกแบบหน้ากาก และชุดผีตาโขนที่เป็นเอกลักษณ์ประจำหน่วยงานของตัวเอง เพื่อเข้าร่วมแห่ขบวน ร่วมกับขบวนแห่อื่น ๆ ทำให้งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน กลายเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาโดยตลอดทุกปี

วันที่สามของงานหรือวันฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

สำหรับหน่วยงานที่ภาคเอกชนที่สนใจเข้าร่วมฟังเทศน์ ในพิธีฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ณ วัดโพนชัย โดยมีวิธีแห่ขบวนต้นกัณฑ์เทศน์ ตั้งแต่เวลา 02:30 นาฬิกา จนถึงเวลา 18:00 นาฬิกา กัณฑ์เทศน์ ของชมรมผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม รีสอร์ท คือกองที่ 13 ชื่อกัณฑ์ กัณฑ์นครกัณฑ์

หลังวันงาน

มีการจัดเก็บบูธที่จัดงาน และทำความสะอาด บริเวณรอบ ๆ

4.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

กำหนดให้กลุ่มที่ 1 แทนกลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 3 คຸ້ມບ້ານ กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมิ่นโสมน กลุ่มที่ 5 วัดโพนชัย กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน โดยให้ระดับการมีส่วนร่วม คือ 1 คือ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์ในระดับน้อย 2 คือ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์ในระดับปานกลาง 3 คือ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์ในระดับมาก

สามารถอธิบายได้ว่าประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ข้อที่ 1 ประโยชน์ที่ได้การวางแผนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมร่วมกันของทุกหน่วยงาน ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวในการจัดกิจกรรม และ ผลักดันให้การจัดงานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายของงาน กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นกลุ่มที่ 3 คຸ້ມບ້ານ กลุ่มที่ 5 วัดโพนชัย กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น และกลุ่มที่ 7 สถานศึกษา ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมิ่นโสมน และกลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ประโยชน์ข้อที่ 2 ประโยชน์จากร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของงานประเพณีผีตาโขน พบว่า กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นกลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 3 คຸ້ມບ້ານ กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมิ่นโสมน กลุ่มที่ 5 วัดโพนชัยและกลุ่มที่ 7 สถานศึกษา ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ตาราง 5.1 ระดับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในแต่ละด้านของงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

ลำดับ	ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม	กลุ่ม								
		1	2	3	4	5	6	7	8	
1	ประโยชน์ที่ได้การวางแผนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมร่วมกันของทุกหน่วยงาน ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวในการจัดกิจกรรม และผลักดันให้การจัดงานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของงาน	3	3	2	1	2	2	2	2	1
2	ประโยชน์จากร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของงานประเพณีผีตาโขน	2	3	2	1	1	2	1	3	
3	ทำให้คนในชุมชนรู้บทบาทและหน้าที่ ในการมีส่วนร่วมในงานประเพณีผีตาโขน	3	3	3	3	2	2	2	1	
4	เกิดความร่วมมือและความสามัคคีภายในการมีส่วนร่วมในงานประเพณีผีตาโขน	3	3	2	3	1	2	2	1	
5	ประโยชน์ในการ อนุรักษ์ รักษา สืบทอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของตน	3	3	3	3	3	3	3	3	2

ประโยชน์ข้อที่ 3 ทำให้คนในชุมชนรู้บทบาทและหน้าที่ ในการมีส่วนร่วมในงานประเพณีผีตาโขน พบว่า กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่น โสม ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นกลุ่มที่ 5 วัดโพนชัย กลุ่มที่ 6 องค์กร

ปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา และกลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ประโยชน์ข้อที่ 4 เกิดความร่วมมือและความสามัคคีภายในการมีส่วนร่วมในงานประเพณีผีตาโชน พบว่ากลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ และกลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่นโสม ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก กลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษาได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มที่ 5 วัดโพชนชัยและกลุ่มที่ 8 ภาคเอกชนได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ประโยชน์ข้อที่ 5 ประโยชน์ในการ อนุรักษ์ รักษา สืบทอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น เป็นผู้มีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของตน พบว่า 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่นโสม กลุ่มที่ 5 วัดโพชนชัย กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากมีเพียงกลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน เท่านั้นที่ได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

4.4 ปัญหาและอุปสรรค

ให้กลุ่มที่ 1 แทนกลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่นโสม กลุ่มที่ 5 วัดโพชนชัย กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน โดยให้ระดับการมีส่วนร่วม คือ 1 คือ กลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรค ระดับน้อย 2 คือ กลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรค ระดับปานกลาง 3 คือ กลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับมาก

การทำผีตาโชนได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในอดีตคนส่วนใหญ่ที่มีหน้าที่ทำ ผีตาโชนรวมถึงการวาด ลวดลายนั้น เป็นช่างในท้องถิ่นที่ปัจจุบันเหลือจำนวน น้อยลงไปทุกที ทำให้ขาดแคลนช่างผู้ผลิต และทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอ ต่อความต้องการ รวมถึงวัสดุที่ใช้ในการทำผีตาโชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติขาดแคลน พบว่า กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่นโสม กลุ่มที่ 5 วัดโพชนชัย ได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อย กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน ได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรคด้านดังกล่าวมากที่สุดคือ กลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน และ กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา

เนื่องจากลักษณะทางพื้นที่ไม่เอื้ออำนวย เพราะด้านซ้ายสภาพทางกายภาพที่มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นที่ราบแคบ ๆ อยู่กลางหุบเขาและมีลำน้ำสายสำคัญไหลผ่านกลางที่ราบ ทำให้เวลาจัดงานบวกกับปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนมาก บริเวณจัดงานบุยหลวงและการละเล่นผีตาโชน ทำให้สถานที่จอดรถและสถานที่ และเส้นทางเดินขบวนไม่เอื้ออำนวย แต่ทุกหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหามาตลอด จำนวน 4 จุด ดังนี้ ศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ตามแนวพระราชดำริอำเภอด่านซ้าย พระธาตุศรีสองรัก วัดเนรมิตวิปัสสนา

โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา แต่สถานที่ดังกล่าวก็ยังคงอยู่ไกลสถานที่จัดงาน พบว่า กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่นโสม กลุ่มที่ 5 วัดโพนชัย กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน ได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อย ส่วนกลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง มีเพียงกลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน ส่วนกลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา ได้รับได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับมาก

ตาราง 5.2 ระดับผู้ที่ได้รับปัญหาและอุปสรรค ของงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

ลำดับ	ปัญหาและอุปสรรค	กลุ่ม							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	ปัญหาและอุปสรรคด้าน ขาดช่างฝีมือและวัสดุจากธรรมชาติ	1	1	3	1	1	2	3	2
2	ปัญหาและอุปสรรค ด้านสถานที่ จอดรถไม่เพียงพอ	1	3	2	1	1	3	3	1
3	ปัญหาด้านงบประมาณ	3	3	2	1	1	2	3	1
4	ปัญหาด้านอุบัติเหตุ และการจราจรติดขัดบนท้องถนน	1	1	1	1	1	1	1	1

เนื่องจากการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนแต่ละครั้ง ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ในการจัดงาน ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดงานหรือร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ บางส่วน มีงบประมาณในการการจัดงานไม่เพียงพอ ถึงแม้จะได้รับงบประมาณและเงินสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและและเอกชนก็ตาม พบว่า กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมื่นโสม กลุ่มที่ 5 วัดโพนชัย กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน กลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรค ระดับน้อย กลุ่มที่ 3 คุ่มบ้าน กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้รับได้รับปัญหาและอุปสรรค ระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มที่ได้รับปัญหาและอุปสรรคในระดับมาก คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา

เนื่องจากการงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน แต่ละครั้งมีจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้เข้าชม เป็นจำนวนมากทำให้การจราจรบนท้องถนนติดขัด และเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนอยู่บ่อยครั้ง ทำให้มี

ยอดผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตประจำปี ในระหว่างการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน พบว่า กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพ่อกวน กลุ่มที่ 2 ส่วนราชการ กลุ่มที่ 3 คຸ້ມบ้าน กลุ่มที่ 4 คุณยายประจบ หมั้น โสสม กลุ่มที่ 5 วัดโพนชัย กลุ่มที่ 6 องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มที่ 7 สถานศึกษา กลุ่มที่ 8 ภาคเอกชน ทั้ง 8 กลุ่ม ได้รับปัญหาและอุปสรรค ระดับน้อย



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมในงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน จากการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในพื้นที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการดำเนินงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน จากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอด่านซ้าย รวมไปถึงผู้ดูแลรับผิดชอบภายในงาน ในงานประเพณีผีตาโขน ที่เกี่ยวกับพิธีกรรม การละเล่นและกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในพื้นที่รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน และการศึกษาจากบริบทโดยทั่วไปจึงนำมาสรุป และอภิปรายผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ คือ 1) เพื่อสำรวจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงผีตาโขนและการละเล่นผีตาโขน 2) เพื่อศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน สามารถสรุปผลการวิจัยเป็นประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้

1. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงผีตาโขนและการละเล่นผีตาโขน มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ก่อนงาน วันโฮม วันแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง วันฟังเทศน์ และหลังวันงาน ในแต่ละสถานที่ภายในการจัดงานผีตาโขน พบว่า มีกิจกรรมจากการประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษโดยยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และไม่เปลี่ยนแปลงจะยึดถือปฏิบัติตามที่กันมาตามความเชื่อประกอบด้วยพิธีเบิกพระอุปคุต พิธีบวชพราหมณ์ ส่วนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรูปแบบของประเพณี พบว่า มีพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและเจ้าแม่นางเทียม พิธีบายศรีสู่ขวัญพระเวสสันดร พิธีจุดบั้งไฟบูชาพญาแถน พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ในส่วนของการละเล่นประกอบไปด้วย การละเล่นผีตาโขน การแสดงพิธีเปิด การละเล่นแสดงวิถีชีวิต เช่น การทอดแห โกลนา ขายยา เป็นต้น รวมไปถึงการแสดงหน้ากากนานาชาติ พิธีทึ่งหน้ากากผีตาโขนถือว่าเป็นกิจกรรมทางด้านพิธีกรรมและประเพณี ในส่วนขบวนเจ้าพ่อกวนเจ้าแม่นางเทียมและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง เป็นกิจกรรมของ พิธีกรรม ประเพณี และการละเล่นรวมไว้ด้วยกัน เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือของหลาย ๆ หน่วยงาน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการคิด ประยุกต์และพัฒนากิจกรรมภายในงานประเพณีผีตาโขนให้ยิ่งใหญ่ เป็นเทศกาลที่สำคัญดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หลังไหลเข้ามาชมงานมากขึ้น อีกทั้งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้คนในท้องถิ่นเกิดรายได้ตามมาด้วย

2. งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มหลัก ๆ ของคนภายในชุมชน อยู่ 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าพ่อกวน ส่วนราชการ คุ่มบ้าน คุณยายประจบ หมื่นโสม วัดโพชนัย องค์กรปกครองท้องถิ่น สถานศึกษา ภาคเอกชน พบว่าเกิดการมีส่วนร่วมต่าง ภายในงานตามเวลาและสถานที่ต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมทั้ง 3 คือ วันโฮม วันแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง วันฟังเทศน์ รวมไปถึงก่อนงานและหลังวันงาน เป็น 5 วัน ทำให้ทราบว่าทุกคนในอำเภอด่านซ้ายต่างร่วมมือรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง

หน้าที่ของคนแต่ละกลุ่ม จนสามารถ ปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วม ในการเตรียมงาน เข้าร่วมงาน การได้รับผลประโยชน์ การจัดการกับปัญหาร่วมกัน จนทำให้การจัดงาน ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนผ่านได้ด้วยดี อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมที่ดีของคนภายใน ชุมชน

การมีส่วนร่วมในงานประเพณีและการละเล่นผีตาโขนทำให้ได้ประโยชน์จากการวางแผนการ ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมร่วมกันของทุกหน่วยงาน ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวในการจัดกิจกรรม และ ผลักดันให้การจัดงานต่างๆ ประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายของงาน ประโยชน์จากร่วมมือของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง และประโยชน์ที่ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของงานประเพณีผีตาโขน ประชาชนได้รับผลประโยชน์ ในระดับน้อย ประโยชน์ที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักบทบาทและหน้าที่ ในการมีส่วนร่วม ในงานประเพณีผีตาโขน และเกิดความร่วมมือและความสามัคคีภายในการมีส่วนร่วมในงานประเพณีผี ตาโขน ประชาชนได้รับประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ประโยชน์ในการ อนุรักษ์ รักษา สืบทอดทาง วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และ เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของตน พบว่าอยู่ในระดับมาก

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนที่เกิดขึ้น มีปัญหา และอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง คือ ปัญหาและอุปสรรคด้าน ขาดช่างฝีมือและวัสดุจากธรรมชาติ ปัญหาและอุปสรรค ด้านสถานที่จอดรถไม่เพียงพอ ปัญหาด้านงบประมาณ ส่วนปัญหาด้านอุบัติเหตุ และการจราจรติดขัดบนท้องถนน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาที่พบว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีบุญหลวงผีตาโขนและการละเล่นผีตาโขน มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ตั้งแต่วันก่อนงาน วันโฮม วันแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง วันฟังเทศน์ และหลังวันงาน ในแต่ละสถานที่ภายในการจัดงานผีตาโขน พบว่า มีกิจกรรมจากการประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษโดยยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และไม่เปลี่ยนแปลงจะยึดถือปฏิบัติตามที่กันมาตามความ เชื่อ ประกอบด้วยพิธีเบิกพระอุปคุต พิธีบวชพราหมณ์ ส่วนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรูปแบบของประเพณี พบว่า มีพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและเจ้าแม่นางเทียม พิธีบายศรีสู่ขวัญพระเวสสันดร พิธีจุดบั้งไฟบูชาพญา แถน พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ในส่วนของการละเล่นประกอบไปด้วย การละเล่นผีตาโขน การแสดงพิธีเปิด การละเล่นแสดงวิถีชีวิต เช่น การทอดแห โถนา ขายยา เป็นต้น รวมไปถึงการแสดงหน้ากานานาชาติ พิธีทั้งหน้ากานผีตาโขนถือว่าเป็นกิจกรรมทางด้านพิธีกรรม และ ประเพณี ในส่วนขบวนเจ้าพ่อกวนเจ้าแม่นางเทียม และขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองเป็นกิจกรรมของ พิธีกรรม ประเพณี และการละเล่นรวมไว้ด้วยกัน

ซึ่งงานวิจัยของสนอง อุปลา (2546) เรื่องพัฒนาการประเพณีผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัด เลย ที่พบว่าปัจจุบันมีการปรับตัวของประเพณีให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว การละเล่นผีตาโขน จึงถูกปรับ แนวนิวเป็นการแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม มีการจัดฉากการแสดง การประกวดการ แข่งขัน และการ

ปรับปรุงอุปกรณ์ต่างๆ เช่น คน กิจกรรม สถานที่ เช่นเดียวกับผู้เล่นผีตาโขนก็ จะมีอยู่ 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้เล่นตามพิธีกรรม และ กลุ่มผู้เล่นเพื่อการแสดง

ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการหน้ากากและชุดแต่งกายของการละเล่นผีตาโขน ในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จะเห็นได้ว่า พัฒนาการหน้ากากและชุดแต่งกายของผีตาโขน จะมี อำนาจของรัฐ เศรษฐกิจ และการแข่งขันดินรนเพื่อเอาตัวรอดของคนในชุมชนด่านซ้าย หากเรามองย้อนภาพหน้ากากและชุดแต่งกาย ของผีตาโขนจากยุคดั้งเดิมจนถึงยุคปัจจุบัน เราจะสามารถแยก พัฒนาการของหน้ากากและชุดแต่งกายของผีตาโขนได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มคนทำหน้ากากและชุดแต่งกายของผีตาโขนบางกลุ่ม ซึ่งเป็นลูกหลานชาวด่านซ้ายโดยกำเนิด ที่มีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมอันดีงามของการละเล่นผีตาโขน พวกเขาสนใจกระเสาะด้วยการทำหน้ากากและชุดแต่งกายแบบยุคดั้งเดิม โดยมีการใช้วัสดุจากธรรมชาติ และหลังจากละเล่นเสร็จจะนำไปลอยทิ้งที่แม่น้ำหมันตามธรรมเนียมของยุคดั้งเดิม อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มดังกล่าว เป็นหนึ่งในตัวแทนของกลุ่มผู้ริเริ่มที่หวงระลึกถึงรูปแบบของหน้ากากและการแต่งกายของผีตาโขนแบบดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาของแต่ละยุค ด้วยปัจจัยด้านต่างๆ

ขณะงานวิจัยของกาญจนา สอนประดิษฐ์ (2533) ศึกษาเรื่องผีตาโขน แสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการละเล่นผีตาโขนคือเล่นเพื่อถวาย "เจ้านาย" ซึ่งเชื่อว่าเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษชาวด่านซ้าย นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายในการเล่นเพื่อขอฝน เพื่อความสนุกสนาน และเพื่อประกอบขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง โดยมีองค์ประกอบในการเล่นผีตาโขนมี 4 อย่างคือ ผู้เล่นผีตาโขน หน้ากากผีตาโขน อุปกรณ์การเล่น ได้แก่ ดาบกับหมากกะແหล່ງ (เครื่องดนตรีมีลักษณะคล้ายกระดิ่ง) และขบวนเซ็ง ผู้เล่นผีตาโขนจะเป็นใครก็ได้ แต่ต้องแต่งตัวเป็นผีตาโขนโดยสวมหน้ากากผีตาโขน ใช้ผ้าคลุมร่างกายให้มิดชิด ผีตาโขนทุกตัวจะต้องนำหมากกะແหล່ງมาแขวนไว้ที่เอว เพื่อทำให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะในขณะที่เดินหรือเต้น ส่วนมือก็จะถือดาบเป็นอาวุธเพื่อให้เกิดความสง่างามและใช้หยอกล้อผู้คนให้เกิดความสนุกสนาน มีคติความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และภูติผีปีศาจ ตลอดจนอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ความเชื่อเหล่านี้ได้มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมนั้นมาก จากความเชื่อที่ว่า การละเล่นผีตาโขนเป็นความประสงค์ของ "เจ้านาย" จึงทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจว่า จะส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคม นับว่าเป็นประเพณีที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คนในสังคมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การละเล่นผีตาโขนยังทำให้ผู้เล่นได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด ช่วยลดความกดดันและความขัดแย้งในสังคมได้ซึ่ง

งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มหลัก ๆ ของคนภายในชุมชน อยู่ 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าพ่อกวน ส่วนราชการ คຸ້ມບ້ານ คุนຍາຍประจวบ หมื่นโสม วัดโพธิ์ชัย องค์กรปกครองท้องถิ่น สถานศึกษา ภาคเอกชน พบว่าเกิดการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ภายในงาน ตามเวลาและสถานที่ต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมทั้ง 3 คือ วันโสม วันแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง วันฟังเทศน์ รวมไปถึงก่อนงานและหลังวันงาน เป็น 5 วัน ทำให้ทราบว่าทุกคนในอำเภอด่านซ้ายต่างร่วมมือรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองหน้าที่ของคนแต่ละกลุ่ม จนสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมในการเตรียมงาน เข้าร่วมงาน การได้รับผลประโยชน์ การจัดการกับปัญหาาร่วมกัน จนทำให้การจัดงาน

ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนผ่านได้ด้วยดี อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมที่ดีของคนภายในชุมชน

ซึ่งงานวิจัยของปรีดา พูลสิน (2554) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส พบว่าผีตาโขนเป็นประเพณีและการละเล่นที่เกิดขึ้นจากความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ บรรพชน โดยที่ผีตาโขนนั้นสืบสายมาจากการละเล่นปู่เยอ-ยาเยอของชาวหลวงพระบางแห่งล้านช้างโบราณ อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการประเพณีผีตาโขนนั้นจากการศึกษายังพบว่า แต่ละยุคมี รูปแบบการละเล่นที่แตกต่างกันไปตามเค้าโครงแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการครอบงำทางวัฒนธรรมจากสวนกลาง ระบบกระแสทุนนิยมและความคิดสร้างสรรค์ของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะ ในยุคปัจจุบันที่มีการปรับตัวของประเพณีให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว การละเล่นผีตาโขนจึงถูก ปรับแนวให้เป็นการแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม มีการจัดการการแสดง การประกวดการ แข่งขัน และการปรับปรุงอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คน กิจกรรม สถานที่ เช่นเดียวกับผู้ละเล่นผีตาโขนก็ จะมีอยู่ 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้เล่นตามพิธีกรรม และ 2) กลุ่มผู้เล่นเพื่อการแสดง

ขณะงานวิจัยของคมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ค้นพบว่าสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของ แต่ละด้าน ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากที่สุดโดยรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับน้อยและด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดวังตะเคียน โดยรวมแล้วต้องการให้รักษารูปเดิมของวัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ อย่าสร้างอะไรจนมองว่าเป็นการปรับปรุงจนมองว่าเป็นการปรุงแต่งเกินความพอดีและไม่ใช่ของแท้ดั้งเดิม และประชาสัมพันธิ์ให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของตลาดน้ำวัดวังตะเคียนและบริเวณโดยรอบให้มีความสวยงาม สะอาด ปลอดภัย และช่วยกันดูแลทรัพย์สินสมบัติของตลาดน้ำวัดวังตะเคียนให้ใช้งานได้ยาวนาน

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรม ในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน มีกิจกรรมต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นภายในงาน ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของกิจกรรม จึงมีข้อเสนอแนะว่าในการจัดงานในอนาคต อาจมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการละเล่น ในกิจกรรมต่างๆ ไปด้วย ถ้าหากมีเป็นโอกาสเป็นไปได้

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม สามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมของงานประเพณีผีตาโขน ไปปรับในงานประเพณีอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กันได้

3. การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยหวังว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจเป็นแนวทางในการศึกษาต่อเกี่ยวกับ ประเพณีผีตาโขน ได้ไม่มากนักน้อย และหวังว่าในการศึกษาครั้งต่อไปอาจมีการใช้เทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ เข้ามามีส่วนในการศึกษาพัฒนาให้ดีขึ้น ๆ ไป



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). รายงานประจำปี 2546 : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา สวนประดิษฐ์. (2533). ฝิดาโชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย,
มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- คมลักษณ์ สงทิพย์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ :
กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. (2532). ประวัติแนวความคิดทางสังคม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โชติช่วง นาดอน. (2548). จิตคือพุทธะ : พุทธศาสนา มหายาน หลักคำสอน. กรุงเทพฯ : แมโพสพ
ณรงค์ เล็งประชา. (2541). มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2543). แนวคิดการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ :
กองทุน สนับสนุนการวิจัย.
- ธวัช เบญจาทิกุล. 2529. ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนาการศึกษา :
หมู่บ้านชาวเขาที่ชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านตัวอย่างของศูนย์พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขา
จังหวัดเชียงใหม่ประจำปี พ. ศ. 2527 วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบัน
ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดา พูลสิน. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษา
ชุมชนวัดโสมนัส. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- พระยาอนุমানราชชน. (2515). ความหมายของวัฒนธรรม : อักษรเจริญทัศน์, วัฒนธรรมและธรรมเนียม
ประเพณีต่าง ๆ ของไทยโดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง). กรุงเทพฯ.
- ไพศาล ริวังชัย และคณะ. (2544). การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ของจังหวัด
พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การจัดการศึกษา : โดยชุมชน เพื่อชุมชน และสังคมไทย.
กรุงเทพฯ : ไทยร่มเกล้า.

- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณในการปฏิรูประบบราชการ. วิทยานิพนธ์.
- เยาวมาลย์ จ้อยจุฬี.(2542).การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการมูลฝอย : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุคคส์พับลิเคชั่นส์.
- ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์และคณะ.(2558).พัฒนาหน้ากากและชุดแต่งกายของการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สนอง อุปลา . (2546). พัฒนาการประเพณีผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. กรุงเทพมหานคร :สถาบันราชภัฏเลย.
- สาร สารเทศน์านนท์. (2549). การละเล่นพื้นบ้านท้องถิ่นจังหวัดเลย : ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเลย.
- สุชาติ จักรพิสุทธิ์. (2547). การศึกษาทางเลือกของชุมชน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพัฒตรา สุภาพ.(2536). เทคนิคการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพยุคใหม่ : เน้นพฤติกรรมมนุษย์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมนิมิต.
- สุริชัยห้วนแก้ว. (2540). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงอรุณ รัตกลีกรและคณะ. (2552). ลักษณะไทย4:วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: ธนาครกรุงเทพ.
- อภิชาติ จันท์แดง. (2546)การพึ่งตนเองของชุมชนไม่เรียง : กรณีศึกษา อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.วิทยานิพนธ์,ปริญญาโทศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- อานนท์ อาภาภิรม. (2516). สังคมวัฒนธรรมไทยและประเพณี. กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์.
- อารง สุทธาศาสตร์. (2527). ปฏิบัติการวิจัยสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ.เจ้าพระยาการพิมพ์
- อารี สุทธิพันธุ์. (2532). ศิลปนิยม.กรุงเทพมหานคร.โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้าน 4 ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- พงศธร พนิจิวัฒน์. (2546). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์และคณะ.(2558).พัฒนาหน้าากและชุดแต่งกายของการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย,มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

Broom, Leonard and Selznick, Phillip. 1968. Sociology.
New York : Harper and Row.

Coltman , Michael M. (1989). Tourism Marketing. New York:
Van Nostrand Reinhold

Greg Richards. (2001). Creating a New Tourism? In tourism I culture : Debats del Congres de Turisme Cultural, Interarts Foundation, Barcelona.

Houston, M.J., & Thill, J.V. (1995). Marketing. London: McGraw-Hill.

Huntington, S. & Nelson, S. (1975). No easy choice: political participation in developing countries. NewYork: Harvard University Press.

Jary, D. and J. Jary. (1991). The Harper Collins Dictionary of Sociology.
New York : Harper Collins.

McIntosh, R.W., & Goeldner, C.R. (1984). Tourism : Principles, Practices,Philosophies.
New York :John Wiley & Sons.



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved



ภาคผนวก ก
แบบสำรวจรายการกิจกรรม

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

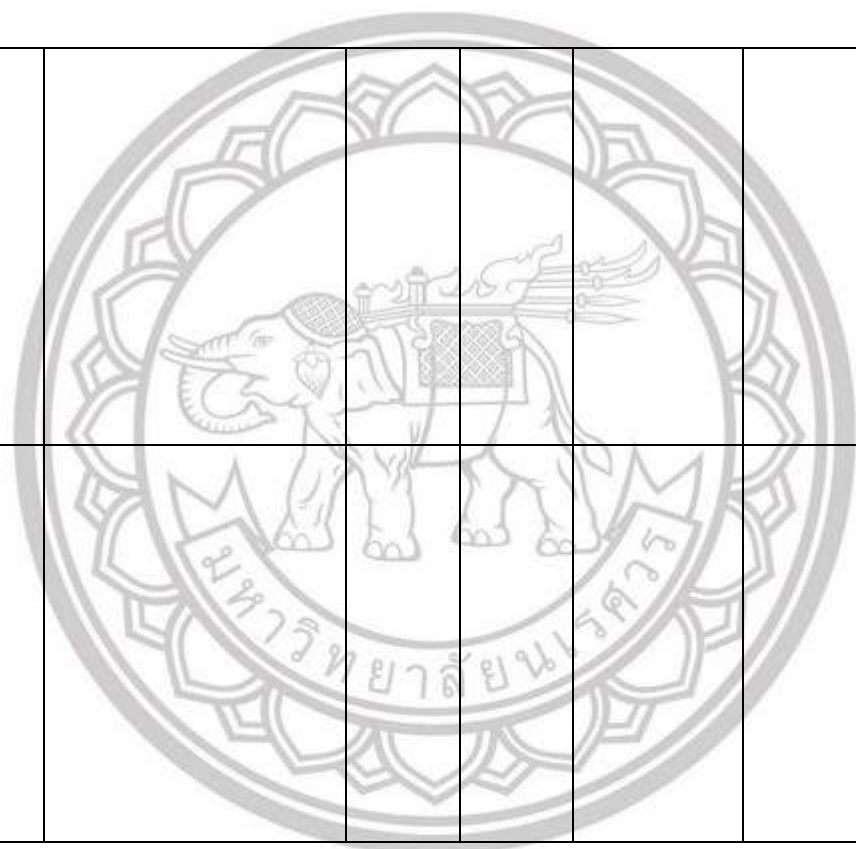
วันจัดงาน	กิจกรรมสำคัญ	การมีส่วนร่วมของกลุ่มสมาชิก	Time-space		ทรัพยากร-งบประมาณ		ความคิดเห็น		
			Time	space	ทรัพยากร	งบประมาณ	ความภูมิใจ	ปัญหา	สิ่งที่ต้องแก้ไข
ก่อนวันงาน									
วันโฮม									
วันแห่พระเวส									

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved

วันพืงเทศน์								
หลังวันงาน								



ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
 Copyright by Naresuan University
 All rights reserved

ชื่อกลุ่ม.....
 ผู้ให้ข้อมูล.....
 เบอร์โทรติดต่อ.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายณัฐวัฒน์ จันทะรักษ์
วัน เดือน ปี เกิด 16 พฤษภาคม 2540
ที่อยู่ปัจจุบัน 60 หมู่ 5 ตำบลร่องจิก อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย 42160
ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2559-ปัจจุบัน ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาภูมิศาสตร์)
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เกรตเฉลี่ย 2.60

พ.ศ. 2553-2558 ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทย์-คณิต)
โรงเรียนภูเรือวิทยา จังหวัดเลย เกรตเฉลี่ย 3.06

พ.ศ. 2553-2558 ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนภูเรือวิทยา จังหวัดเลย เกรตเฉลี่ย 2.56

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Copyright by Naresuan University

All rights reserved